

Ewaluacja zewnętrzna

realizacji

Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020

Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej

Realizacja:

OMIKRON Mariusz Wachowicz

1. Wstęp

Ewaluacja i zasady jej prowadzenia w LGD wynikają z wytycznych nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Planowane cele, metody i narzędzia ewaluacyjne mieszczą się z w zakresie wytyczonym przez Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju z marca 2017 roku. Niemniej potrzeba ewaluacji wynika również z samego procesu realizacji Strategii oraz konieczności ciągłej dbałości o utrzymanie wysokiej jakości podejmowanych interwencji.

Zmiany społeczne i gospodarcze sprawiają, że konieczna jest analiza Strategii pod kątem jej aktualności, ale także sprawności i efektywności jej dotychczasowej realizacji oraz użyteczności podejmowanych działań i przyjmowanych rozwiązań. Rzetelne ocenienie Strategii na tym etapie wdrażania wymaga nie tylko przyjrzenia się uzyskanym efektom, ale także samemu procesowi, aby można było zidentyfikować elementy wymagające poprawy. Uzyskane wyniki zostaną wykorzystane w procesie aktualizacji Strategii oraz innych dokumentów Stowarzyszenia, ale również uwzględnione przez LGD w kolejnym okresie programowania 2021-2027.

Niniejszy raport jest zwięźczeniem ewaluacji prowadzonej w LGD pomiędzy kwietniem a październikiem 2022 roku. Jednak dane wykorzystane w raporcie pochodzą z różnych okresów od rozpoczęcia realizacji strategii w 2016 roku do 31 grudnia 2021. Oprócz danych z monitoringu prowadzonego systematycznie przez organy LGD, w planach komunikacji określone są konkretne działania mające na celu pozyskiwanie informacji oraz dzielenie się nimi z interesariuszami i ze społecznością. Działania te, szczególnie polegające na ankietowaniu odpowiednich grup respondentów, prowadzone były przez LGD systematycznie, według harmonogramu zapisanego w planie komunikacji.

Większość procesu zbierania danych potrzebnych do ewaluacji spoczywa na pracownikach Lokalnej Grupy Działania. Bez nich, ich systematycznej pracy i zaangażowania nie udało się zgromadzić materiału do napisania niniejszego dokumentu. Podziękowania należą się nie tylko Panu Prezesowi, pracownikom, i członkom Zarządu ale także zaangażowanym w wywiady członkom Rady, uczestnikom spotkań grupowych, wnioskodawcom i beneficjentom. Nie można zapomnieć również o szeregowych członkach Stowarzyszenia, sympatykach oraz wszystkich respondentach, którzy rzetelnie wypełniali ankiety.

2. Streszczenie najważniejszych wyników badania

- Na terenie LGD Ziemi Mińskiej wzrasta w ostatnich latach liczba ludności, jednak nie we wszystkich gminach. Największy przyrost mieszkańców odnotowuje gmina Dębe Wielkie, a najwięcej osób mieszka w gminie Sulejówek.
- Osoby w wieku produkcyjnym w 2021 roku stanowiły ponad połowę społeczeństwa obszaru LGD, jednak w stosunku do roku 2015 liczba osób w tym przedziale wiekowym była mniejsza o 2%. Relatywnie najwięcej młodych osób zamieszkuje gminę Mińsk Mazowiecki.
- Osoby w wieku senioralnym w 2021 roku stanowiły blisko jedną piątą liczby mieszkańców (17%), co stanowi wzrost o trzy punkty procentowe względem roku 2015. Najstarszą gminą, pod względem odsetka mieszkańców w wieku powyżej 65 roku życia, jest gmina Cegłów.
- Zmniejsza się liczba mieszkańców korzystających ze wsparcia środowiskowej pomocy społecznej. W roku 2020 dwukrotnie mniej osób korzystało z tego rodzaju pomocy niż w roku 2015.
- Wzrasta liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców. W mieście Sulejówek funkcjonuje najwięcej zarejestrowanych podmiotów, najmniej w gminie Latowicz.
- Gminy obszaru LGD charakteryzują się dużą różnorodnością, jeśli chodzi o aktywność społeczną wyrażoną w liczbie działających organizacji pozarządowych. Średnio działa w nich 29 organizacji na 10 tys. mieszkańców. Najmniej fundacji i stowarzyszeń funkcjonuje w gminie Mińsk Mazowiecki.
- Spada liczba osób pozostających bez pracy. W stosunku do roku 2015, w roku 2021 odnotowujemy 43% spadek zarejestrowanych osób bezrobotnych. Największy spadek nastąpił w gminie Kałuszyn, najmniejszy zaś w gminie Dębe Wielkie.
- Mieszkańcy pozytywnie oceniają funkcjonowanie LGD Ziemi Mińskiej oraz samego Biura. Wysokie noty otrzymała możliwość umówienia się na spotkanie z pracownikami Biura, uzyskanie informacji drogą telefoniczną oraz jakość tych zamieszczanych na stronie internetowej.
- Mieszkańcy obszaru LGD doceniają zaangażowanie pracowników Biura w swoją pracę, ich kompetencje, życzliwość i rzetelność.
- Bardzo pozytywnie postrzegane jest organizowanie i nabór wniosków przez Biuro, natomiast najwięcej zastrzeżeń respondenci mieli do prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych przez Biuro.
- Społeczność obszaru LGD Ziemi Mińskiej o funkcjonowaniu LGD dowiaduje się głównie z jej oficjalnej strony internetowej oraz podczas bezpośrednich kontaktów z pracownikami Biura. Znacznie mniej popularnym źródłem informacji są portale społecznościowe oraz ogłoszenia na tablicach informacyjnych.
- Jeśli chodzi o udzielanie informacji zwrotnej, społeczność obszaru LGD preferuje kontakt mailowy lub telefoniczny. Mieszkańcy korzystają również, choć w mniejszym stopniu, z ankiety elektronicznej, by przekazać swoje opinie do Biura.

- Zdaniem badanych, konkursy ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców i uwzględniały ich problemy, a środki przeznaczone na wdrażanie LSR zostały wydane z korzyścią dla lokalnej społeczności.
- Jednocześnie znaczna grupa uważa, że podobne rezultaty można by osiągnąć realizując inne projekty. Zdecydowana większość badanych jest zdania, że LGD powinna poszukiwać się także innymi działaniami, by efektywniej rozwiązywać problemy lokalnej społeczności.

1.	Wstęp	2
2.	Streszczenie najważniejszych wyników badania.....	3
3.	Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.....	6
3.1.	Cel główny i cele szczegółowe badania	6
3.2.	Zakres przedmiotowy badania	6
3.3.	Kryteria ewaluacyjne	6
3.4.	Pytania badawcze	7
4.	Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.....	9
5.	Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	13
5.1.	Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju	13
5.2.	Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
5.3.	Funkcjonowanie LGD	19
5.4.	Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju	34
6.	Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze	45
7.	Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....	51
8.	Spis tabel i wykresów	53
9.	Aneksy tworzone w toku realizacji badania	55
9.1.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:.....	55
9.2.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:.....	55
9.3.	Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD	56
9.4.	Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD..	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
9.5.	Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego	62

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

3.1. Cel główny i cele szczegółowe badania

Celem głównym badania jest przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.

Cele szczegółowe:

- Wypełnienie obowiązku przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej (zgodnie z Wytycznymi 5/3/2017 i 10/1/2022 MRiRW).
- Uzyskanie użytecznych informacji na temat wdrożenia LSR.
- Opracowanie rekomendacji oraz planu ich wdrożenia.
- Wykorzystanie wyników badań społecznych we wstępnej konceptualizacji kolejnej LSR

3.2. Zakres przedmiotowy badania

Realizacja LSR: stopień realizacji celów i wskaźników, stopień realizacji wybranych operacji, wykorzystania budżetu, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny, bariery realizacji LSR, jakość procesu partycypacji, operacji i procedur.

Działalność biura: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, ocena sposobu przepływu informacji, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, innowacyjność, proces rozwoju pracowników, efektywność animacji i doradztwa, ochrona danych osobowych, jakość procesu archiwizacji i monitoringu.

Funkcjonowanie partnerstwa: jakość podejmowanych uchwał, skuteczność nadzoru nad biurem LGD, jakość reakcji na zmieniające się warunki, umiejętność współpracy i atmosfera pracy, skuteczność działań strategicznych, jakość współpracy regionalnej i ponadregionalnej, jakość relacji z otoczeniem i promocji.

3.3. Kryteria ewaluacyjne

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniach to: **skuteczności** bezpośrednio pozwalająca ocenić, na ile efektywne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium **użyteczności**, które rozumiane jest, jako kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane przez cele interwencji. Zastosowane będzie także kryterium **trwałości**.

Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych interwencji (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

3.4. Pytania badawcze

Zgodnie z wytycznymi nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi opracowane zostały odpowiedzi na poniższe pytania badawcze zgrupowane w kategorii analityczne:

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

- Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

Ocena wpływu na kapitał społeczny

- Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
- W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Przedsiębiorczość

- W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
- Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

- W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
- W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Grupy defaworyzowane

- Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
- Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
- Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność

- W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
- Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Projekty współpracy

- Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
- Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Ocena funkcjonowania LGD

- Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
- Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Ocena procesu wdrażania

- Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
- Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Wartość dodana podejścia LEADER

- Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Dodatkowe pytania badawcze:

- Jak układała się współpraca z Samorządem Województwa?
- Jaki jest wpływ systemu zbierania i przekazywania informacji o wdrażaniu i monitoringu Urzędu Marszałkowskiego na sprawność funkcjonowania LGD?
- Jak LGD funkcjonowała w warunkach niepewności legislacyjnej?
- Czy długość procesu weryfikacji wniosków wpłynęła na planowe osiągnięcie wskaźników oraz na wizerunek LGD?
- Czy zasady realizacji projektów grantowych PROW spełniały kryteria prostoty i przyjazności finansowej dla LGD i realizatorów zadań?
- Czy brak standaryzacji procedur na poziomie województwa wpłynął na szybkość i jakość weryfikowania wniosków?
- Jaka jest jakość i znaczenie funkcjonowania wojewódzkiej sieci LGD?

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Przeprowadzenie badania wymagało zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikuje to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe było zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym, zaplanowano realizację badania z wykorzystaniem koncepcji **triangulacji** metodologicznej.

Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja została zastosowana odnośnie do:

- źródeł danych: przeanalizowane zostały zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane pochodzące ze wcześniejszych badań; zostały one uzupełnione danymi pierwotnymi;
- metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoliło na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoliło też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- perspektyw badawczych: ewaluacja została przeprowadzona przez pracowników biura LGD oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoliło uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień.

Poza tym zastosowany został partycypacyjny model badania, którego ideą jest jak najszersze zaangażowanie społeczności, zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

W odniesieniu do zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne było zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działaniu LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostały cztery metody lub techniki badawcze:

Badanie źródeł zastanych (desk research)

To metoda zbierania, analizy i interpretacji danych wytworzonych niezależnie od działań badawczych prowadzonych w czasie ewaluacji. Często nazywa się ją analizą danych wtórnych. Dane te można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne. Pierwsze z nich znaleźć można w dokumentacji własnej instytucji. Nie zawsze odpowiadają bezpośrednio na pytania badawcze ale w znaczącym zakresie pozwalają na poznanie kontekstu funkcjonowania LGD.

Z kolei dane zewnętrzne, dane wtórne to efekty działalności innych instytucji w dziedzinie pozyskiwania informacji. Dzięki rozwojowi Internetu dostęp do tych zasobów jest obecnie niezwykle łatwy i trudności należy szukać nie w ilości danych, ale ich segregacji. Potrzebne informacje można pozyskiwać od instytucji państwowych powołanych do zbierania informacji. Serwis internetowy GUS zawiera nieprzebrane ilości danych o funkcjonowaniu gospodarki, instytucji, firm i organizacji. **Bank Danych Lokalnych**, który jest największym w Polsce uporządkowanym zbiorem informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej, demograficznej, społecznej oraz stanie środowiska, opisującym województwa, powiaty oraz gminy jako podmioty systemu organizacji społecznej i administracyjnej państwa, a także regiony i podregiony stanowiące elementy nomenklatury jednostek terytorialnych. Jednakże w wielu przypadkach dane ze źródeł zastanych są niewystarczające, zbyt powierzchowne, zbyt ogólne lub nieaktualne, by na nich poprzestać, dlatego zwykle potrzebne są działania dla pozyskania danych pierwotnych.

Źródła danych zastanych wykorzystywanych w ewaluacji LGD

- dane statystyczne
- dane urzędowe
- dane gromadzone na portalach społecznościowych
- dane zastane w Lokalnej Grupie Działania
- dane ankiet doradztwa i ankiet oceny szkolenia
- dane realizacji planu komunikacji
- dane z ankiet zadowolenia mieszkańców, rozpoznawalności LGD i funkcjonowania LGD systematycznie gromadzone przez biuro LGD

Ankiety metodą CAWI

Najpopularniejszą metodą pozyskiwania danych pierwotnych są badania kwestionariuszowe. Polegają one na zadawaniu pytań pojedynczym osobom, ale w perspektywie zainteresowań znajdują się zagregowane dane ogólne dla wszystkich badanych. Pierwszym etapem tego typu badań jest sformułowanie pytań. Proces ten polega na postawieniu pytań ogólnych, zazwyczaj na etapie konceptualizacji badań. Z nich z kolei wyprowadzamy pytania szczegółowe. Odbywa się to poprzez identyfikację wskaźników, które będą nas informować o występowaniu i nasileniu zjawiska. W przypadku ewaluacji zewnętrznej prowadzonej zgodnie z wytycznymi MRiRW nr 5/3/2017 i 10/1/2022 zakres pytań został wstępnie określony w załącznikach do podręcznika ewaluacji. Niemniej z uwagi na pewne niedociągnięcia dokumentu część pytań została poprawiona i zmodyfikowana. Ponadto jak wskazano we wstępie Podręcznika ma on charakter pomocniczy nie obowiązkowy w stosunku do Wytycznych MRiRW.

Badania ankietowe były prowadzone techniką CAWI (Computer Assisted Web Interview). To badanie ankietowe przeprowadzane w Internecie. Opracowane narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety) wprowadzane jest do komputera w formie umożliwiającej wypełnienie ankiety na stronie internetowej użytkownika. Badania tego typu są stosunkowo

tanie, nie wymagają również zaangażowania wielu realizatorów. Współczesne narzędzia umożliwiają tworzenie skomplikowanych i atrakcyjnych ankiet. Można dopasować je w wymiarze graficznym i estetycznym. Dobór próby jest możliwy dwiema metodami. Ankiety można wysłać pod określone adresy mailowe, co w pewnym stopniu jest odpowiednikiem ankiety pocztowej wraz z jej zaletami i wadami. Innym sposobem jest zamieszczenie jej na stronie internetowej lub jako „wyskakujące okienko”. Metoda ta uniemożliwia kontrolę nad dobozem próby, który jest faktycznie dobozem przypadkowym, dodatkowo obarczonym błędem struktury społecznej i demograficznej użytkowników Internetu.

W badaniach ewaluacyjnych zastosowano badanie wnioskodawców i beneficjentów. Łącznie przebadano 24 osoby.

Z tego względu, że dostępne są dane kontaktowe do tych osób możliwe było wykorzystanie aplikacji wysyłającej unikalne linki do ankiety internetowej na zdefiniowane wcześniej adresy mailowe. W tym przypadku nie obliczano minimalnej liczebności próby gdyż traktowano to badanie jako masowe, z założeniem przebadania całej populacji.

Wywiady pogłębione (IDI i TDI)

To technika badań jakościowych, w której badacz prowadzi rozmowę z respondentem. Nie jest to jednak zwykła rozmowa, ale opiera się ona na przygotowanym wcześniej scenariuszu. Dokument ten nie musi zawierać konkretnych pytań, lecz wytyczne, jakie tematy rozmowy należy podjąć. Wywiad ma strukturę swobodną, mniejsze znaczenie ma kolejność zadawanych pytań a większe uzyskanie określonych informacji. Tematy są eksplorowane bardzo dogłębnie, prowadzący wywiad dopytuje i stara się zrozumieć, nie tylko fakty, ale motywy zachowania badanego. Zasadniczą rolę w badaniu odgrywają umiejętności i doświadczenie osoby prowadzącej wywiad. Ponieważ wywiady pogłębione są rozmową sam na sam z respondentem, prowadzący musi zdobyć jego zaufanie, by uzyskać czasami bardzo osobiste informacje. Wywiady indywidualne stosuje się gdy zachodzi potrzeba eksploracji pola zainteresowań, przygotowania do konstruowania narzędzi jakościowych lub do interpretacji trudnych do wyjaśnienia wyników badań ilościowych. Wywiady prowadzone były metodą TDI (telefoniczny wywiad pogłębiony) przede wszystkim ze względu na oczekiwania respondentów oraz krótki czas na realizację tego zadania.

Wywiady prowadzono z następującymi osobami:

- 2 wywiady z członkami Rady
- 3 wywiady z wnioskodawcami realizującymi projekty
- 3 wywiady z wnioskodawcami, których projekty nie są realizowane
- Wywiad z kierownikiem Biura
- Wywiady z przedstawicielami gmin (po 1 z gminy)

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI fokus)

Tym różni się od wywiadu indywidualnego, że prowadzący badanie, nazywany moderatorem, przepytuje jednocześnie grupę kilku osób. Zazwyczaj grupy fokusowe mają liczebność od 8 do 12 osób, lecz w specyficznych przypadkach może być ich mniej lub więcej. Ważną cechą grupy jest jej homogeniczność - powinno się unikać zróżnicowania grup ze względu na płeć, wiek, status społeczny czy różnice intelektualne. Wynika to z zasadniczego celu prowadzenia badań tą metodą, czyli wewnętrznej dyskusji grupowej i interakcji w grupie. Dzięki tej metodzie można w tym samym czasie zdobyć informacje od kilku osób, pogłębiając ją dodatkowo o spostrzeżenia dotyczące dyskusji pomiędzy uczestnikami.

Wywiady tą metodą charakteryzują się większym skomplikowaniem organizacyjnym. Wymagane jest zebranie odpowiedniej grupy osób w jednym miejscu o jednym czasie. Często na spotkanie zaprasza się więcej osób i prowadzi się selekcję tych, którzy lepiej pasują do profilu grupy i dają większą rękomię udzielania informacji i wymiany zdań. Wywiady grupowe, z uwagi na dyskusję wielu osób, muszą być rejestrowane co umożliwi późniejsze zidentyfikowanie, jak kształtowała się rozmowa, która osoba wypowiadała dane poglądy i jak te poglądy zmieniały się w trakcie dyskusji. Zogniskowane wywiady grupowe realizuje się w specjalnych pomieszczeniach zwanych fokusowniami, które są wyposażone w weneckie lustro umożliwiające zleceniodawcy obserwację wywiadu. W miejscowościach, gdzie nie ma fokusowni stosuje się technikę wywiadów naturalnych.

Wywiad prowadzono w grupie pracowników biura LGD, członków Zarządu, członków Rady wnioskodawców oraz członków Partnerstwa.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) prowadzony w ramach ewaluacji pozwala pozyskać informacje w skumulowany sposób. Dodatkowo wartość pozyskanych informacji wzmocniona jest poprzez odpowiednie wykorzystanie procesów grupowych.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.

5.1. Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju

Tabela 1. Ludność ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	5349114	5365898	5384617	5403412	5423168	5425028	5419721
Cegłów	6194	6211	6146	6154	6087	6072	6075
Dębe Wielkie	9823	9971	10227	10373	10518	10684	10865
Dobre	6016	6027	6027	6004	5985	5970	5939
Halinów	15527	15748	15926	16174	16336	16438	16636
Jakubów	5067	5062	5068	5093	5101	5103	5101
Kałużyn	5933	5908	5897	5843	5825	5749	5682
Latowicz	5460	5461	5436	5427	5399	5379	5337
Mińsk Mazowiecki	14856	15114	15258	15325	15490	15673	15849
Mrozy	8743	8691	8695	8679	8712	8699	8661
Siennica	7409	7457	7466	7472	7480	7520	7481
Stanisławów	6677	6746	6737	6767	6756	6797	6808
Sulejówek	19481	19489	19663	19714	19838	19951	19926
Suma dla LGD	111186	111885	112546	113025	113527	114035	114360

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Teren Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej pod koniec 2021 roku zamieszkiwało 114360 osób, o 3174 osoby więcej, niż w roku 2015. Wzrost ten jest nieco wyższy, niż tendencja dla całego województwa mazowieckiego, w którym wzrost ludności nastąpił na poziomie 2%. Jednak nie w każdej z gmin należących do LGD przybyło mieszkańców w ciągu ostatnich 6 lat. W gminach Cegłów, Dobre, Kałużyn, Latowicz i Mrozy ludności ubyło. Największy wzrost nastąpił natomiast w gminie Dębe Wielkie o 10%. Najwięcej osób zamieszkuje teren gminy Sulejówek: 19926 osób, co stanowi 17% mieszkańców całego LGD. Średnia gęstość zaludnienia dla obszaru wynosi 170 osób na kilometr kwadratowy.

Tabela 2. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym i zagranicznym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	b.d.	12950	13513	16702	18084	12197	12988
Cegłów	b.d.	42	-5	27	-26	22	73
Dębe Wielkie	b.d.	109	184	126	133	133	185
Dobre	b.d.	12	17	-6	-10	4	19
Halinów	b.d.	198	117	208	138	102	180
Jakubów	b.d.	0	-1	29	3	13	4
Kałużyn	b.d.	-16	-30	-17	6	-33	-33
Latowicz	b.d.	3	-34	-20	-6	-13	-18

Mińsk Mazowiecki	b.d.	224	110	77	136	150	183
Mrozy	b.d.	-18	28	-8	12	18	23
Siennica	b.d.	38	-8	-5	32	29	-6
Stanisławów	b.d.	49	-15	22	12	48	36
Sulejówek	b.d.	31	125	90	158	147	57
Średnia dla gmin LGD	b.d.	56	40,7	43,6	49,0	51,7	58,6

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczbę ludności określa się na podstawie danych związanych z ruchem naturalnym, do którego zalicza się urodzenia oraz zgony, ale także w oparciu o dane dotyczące migracji. Poniższa tabela ukazuje dynamikę salda migracji w ruchu wewnętrznym (między gminami) oraz zewnętrznym (przekroczenie granic kraju). Średnim saldem dla całego obszaru LGD jest +58 osób. Ujemnie saldo pojawia się jedynie w trzech gminach należących do Lokalnej Grupy Działania. Więcej osób wyjechało, niż przyjechało w gminach Kałuszyn (-33 osoby), Latowicz (-18 osób) oraz Siennica (-6 osób). Najwyższe saldo charakteryzuje gminy Dębe Wielkie (+185 osób) oraz Halinów (+180 osób).

Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	61,4	60,7	60,1	59,5	59	58,6	58,3
Cegłów	60,8	60,4	60,1	59,7	58,8	58,4	57,9
Dębe Wielkie	62,5	61,7	61,1	60,8	60,4	60,1	59,7
Dobre	61,1	60,8	60,7	60,7	60,3	59,8	59,8
Halinów	62,4	62	61,4	60,9	60,8	60,6	60,4
Jakubów	61	60,9	60,9	60,6	60,2	59,9	59,7
Kałuszyn	61,5	61,3	60,3	59,9	59,3	59	58,6
Latowicz	60,9	60,8	60,2	59,9	59,7	59,6	59,5
Mińsk Mazowiecki	64,1	63,8	63,5	62,8	62,4	61,9	61,5
Mrozy	61,1	60,7	60,4	59,8	59,3	59,3	58,8
Siennica	61,5	61	60,4	59,7	59,2	58,8	58
Stanisławów	63,2	62,9	62,6	62,1	61,9	61,2	60,6
Sulejówek	61,1	60,2	59,6	58,8	58,3	57,8	57,5
Średnia dla gmin LGD	61,8	61,4	60,9	60,5	60,1	59,7	59,3

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Gminy należące do Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej w 2021 roku zamieszkiwało 36328 mężczyzn oraz 31596 kobiety w wieku produkcyjnym. Razem grupa ta stanowiła średnio 59% całego społeczeństwa LGD. W 2015 roku średnia ta była wyższa o dwa punkty procentowe, co

oznacza, że udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem obniża się z roku na rok. Stosunkowo najwięcej ludzi młodych zamieszkuje Mińsk Mazowiecki, natomiast najmniejszą część ludności osoby w wieku produkcyjnym stanowią w mieście Sulejówek i gminie Cegłów. Spada również liczba zawieranych w gminach małżeństw, w 2016 roku w każdej z gmin zawarto średnio 45 małżeństw, w 2021 – 41.

Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	16,2	16,7	17,2	17,7	18,1	18,5	18,8
Cegłów	18,1	18,3	18,6	18,9	19,8	20,3	20,5
Dębe Wielkie	12,3	12,8	12,8	13,2	13,5	13,6	13,6
Dobre	15,7	16,2	16	16,4	16,7	17	17,1
Halinów	11,3	11,7	12	12,5	13	13,3	13,7
Jakubów	14,8	15,1	15,3	14,9	15,1	15,5	15,6
Kałużyn	16	16,5	17,1	17,1	17,7	18,2	18,5
Latowicz	14,8	15,2	15,5	15,6	16	16,2	16,4
Mińsk Mazowiecki	11,9	12,2	12,6	13	13,4	13,7	13,9
Mrozy	15,9	16,5	16,8	17,6	17,8	18	18,4
Siennica	15,4	15,8	16,2	16,9	17,5	17,8	18
Stanisławów	13,2	13,4	13,9	14,3	14,8	15,1	15,3
Sulejówek	16,7	17,3	18	18,3	18,7	18,9	19,2
Średnia dla gmin LGD	14,7	15,1	15,4	15,7	16,2	16,5	16,7

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Wskaźnik obciążenia demograficznego to odsetek osób w wieku 65 lat i starszych w liczbie ludności ogółem. Seniorzy i seniorki w 2021 roku stanowili średnio 17% mieszkańców każdej gminy należącej do LGD, w 2015 roku jedynie 14%. Największy procent ludności, osoby powyżej 65 roku życia stanowią w gminie Cegłów, co piąty mieszkaniec jest tam osobą starszą. Najmłodszą gminą w LGD jest gmina Dębe Wielkie, jedynie 13% ludności to seniorzy i seniorki. W każdej z gmin w ciągu ostatnich 6 lat wskaźnik obciążenia demograficznego wzrósł, co oznacza, że społeczność Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej starzeje się.

Tabela 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	604	550	485	436	386	345	b.d.
Cegłów	718	643	604	540	441	439	b.d.
Dębe Wielkie	601	550	503	472	395	369	b.d.

Dobre	730	726	637	592	512	402	b.d.
Halinów	530	507	437	394	289	284	b.d.
Jakubów	781	705	543	476	425	366	b.d.
Kałużyn	1104	971	802	760	660	544	b.d.
Latowicz	868	757	569	481	531	425	b.d.
Mińsk Mazowiecki	478	413	316	281	286	245	b.d.
Mrozy	817	746	642	473	398	418	b.d.
Siennica	577	621	584	455	368	306	b.d.
Stanisławów	836	770	721	557	418	356	b.d.
Sulejówek	439	417	362	319	304	288	b.d.
Średnia dla gmin LGD	706,6	652,2	560,0	483,3	418,9	370,2	b.d.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W roku 2020 beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tysięcy mieszkańców było 370, niemal dwa razy mniej, niż pięć lat wcześniej w roku 2015. Średnio w każdej z gmin 4% mieszkańców korzysta z pomocy. Liczba osób otrzymujących wsparcie spada w każdej z gmin z roku na rok, najmniej takich osób zamieszkuje gminę Mińsk Mazowiecki (245 na 10 tys.), najwięcej beneficjentów znajduje się w gminie Kałużyn (544 na 10 tys.), natomiast to właśnie tam zanotowano jedno z największych spadków – 49% mniej beneficjentów, niż w roku 2015. Cały teren LGD zamieszkuje w sumie 2871 rodzin otrzymujących zasiłki na dzieci.

Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	766030	788008	809369	816423	854457	887329	927669
Cegłów	394	400	392	410	415	440	448
Dębe Wielkie	889	916	949	1013	1067	1126	1208
Dobre	372	385	396	411	429	447	474
Halinów	1654	1707	1730	1844	1902	1975	2073
Jakubów	356	351	365	385	407	420	443
Kałużyn	430	440	444	448	466	489	489
Latowicz	245	246	258	269	299	297	310
Mińsk Mazowiecki	1188	1226	1255	1344	1413	1478	1554
Mrozy	559	560	561	569	595	617	648
Siennica	430	438	438	469	491	495	516
Stanisławów	400	423	442	470	492	513	537
Sulejówek	2706	2722	2798	2842	2878	2967	3085
Średnia dla gmin LGD	801,9	817,8	835,7	872,8	904,5	938,7	982,1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Średni wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej dla gmin należących do LGD to wzrost o 19% względem roku 2015 i jest to wartość charakteryzująca również tendencje wojewódzkie. Gminy są mocno zróżnicowane pod tym względem. Najwięcej podmiotów w 2021 roku zarejestrowanych było w mieście Sulejówek (3085 przedsiębiorstw), niemal 10 razy więcej niż w gminie Latowicz, które charakteryzuje się najmniejszą liczbą podmiotów (310 przedsiębiorstw). W każdej z gmin liczba ta jednak wzrasta, względem roku 2015 najwięcej podmiotów przybyło w gminie Dębie Wielkie, wzrost o 27%.

Tabela 7. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. Ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	1432	1469	1503	1511	1576	1636	1712
Cegłów	636	644	638	666	682	725	737
Dębe Wielkie	905	919	928	977	1014	1054	1112
Dobre	618	639	657	685	717	749	798
Halinów	1065	1084	1086	1140	1164	1201	1246
Jakubów	703	693	720	756	798	823	868
Kałużyn	725	745	753	767	800	851	861
Latowicz	449	450	475	496	554	552	581
Mińsk Mazowiecki	800	811	823	877	912	943	981
Mrozy	639	644	645	656	683	709	748
Siennica	580	587	587	628	656	658	690
Stanisławów	599	627	656	695	728	755	789
Sulejówek	1389	1397	1423	1442	1451	1487	1548
Średnia dla gmin LGD	759,0	770,0	782,6	815,4	846,6	875,6	913,3

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności wzrosła w każdej z gmin średnio o 17% między 2015 a 2021 rokiem. Najwięcej podmiotów zarejestrowanych znajduje się w mieście Sulejówek – 1548 na 10 tysięcy ludności, jest to jednak o 10% mniej, niż wskaźnik ten wynosi dla całego województwa mazowieckiego. Stosunkowo najmniej podmiotów wpisanych do rejestru REGON znajduje się w gminie Latowicz, choć to w tej gminie nastąpił znaczny wzrost względem roku 2015.

Tabela 8. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	43	46	48	44	46	48	50
Cegłów	36	37	39	34	34	36	41

Dębe Wielkie	21	22	22	21	24	24	25
Dobre	25	25	25	27	27	27	27
Halinów	24	25	26	25	24	24	25
Jakubów	16	16	18	22	22	24	24
Kałużyn	30	32	32	33	33	33	33
Latowicz	31	33	33	31	31	32	34
Mińsk Mazowiecki	13	15	14	13	13	14	14
Mrozy	27	29	31	30	30	30	32
Siennica	34	34	35	32	33	35	33
Stanisławów	25	31	31	34	36	40	40
Sulejówek	25	26	26	24	25	26	26
Średnia dla gmin LGD	25,6	27,1	27,7	27,2	27,7	28,8	29,5

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W każdej z gmin należących do Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej działa średnio 29 organizacji społecznych na 10 tysięcy mieszkańców. Gminy są jednak mocno zróżnicowane pod względem tego wskaźnika. Najmniej fundacji i stowarzyszeń działa na terenie gminy Mińsk Mazowiecki, jedynie 14 organizacji na 10 tysięcy mieszkańców. Stanisławów to gmina, w której funkcjonuje stosunkowo najwięcej organizacji – 40 na 10 tysięcy osób. Jest to jednak liczba niższa, niż wskaźnik ten dla całego województwa mazowieckiego. Nie w każdej z gmin między rokiem 2015 a 2021 liczba fundacji i stowarzyszeń wzrosła, w gminie Siennica organizacji jest mniej, niż 6 lat temu.

Tabela 9. Bezrobotni zarejestrowani ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	216527	188910	154068	136545	123208	146375	129248
Cegłów	173	144	117	101	104	133	118
Dębe Wielkie	241	184	170	157	158	227	167
Dobre	158	116	91	92	88	109	91
Halinów	359	301	277	247	223	335	244
Jakubów	128	127	89	76	77	125	70
Kałużyn	242	165	129	126	115	144	103
Latowicz	141	109	75	78	77	106	66
Mińsk Mazowiecki	479	373	290	287	255	356	250
Mrozy	200	144	123	126	129	178	138
Siennica	161	128	96	116	117	144	96
Stanisławów	191	127	98	124	109	143	110
Sulejówek	383	302	245	252	210	324	198
Średnia dla gmin LGD	238,0	185,0	150,0	148,5	138,5	193,7	137,6

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba bezrobotnych spada z roku na rok, również na terenie Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej. W 2015 roku we wszystkich gminach zarejestrowanych było w sumie

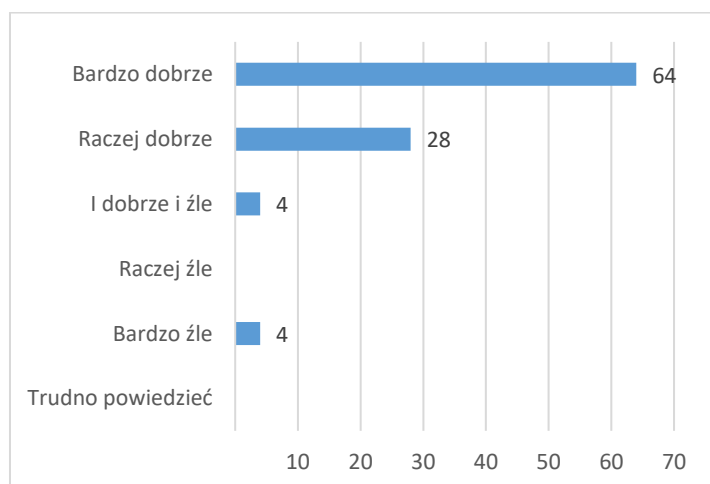
2856 osób, natomiast w roku 2021 jedynie 1651 osób (w tym 791 mężczyzn i 860 kobiet), wskazuje to na spadek na poziomie 43%. Między rokiem 2015 a 2021 najwięcej mieszkańców znalazło prace w gminie Kałuszyn, bezrobocie spadło tam o 58%. Najmniejszy spadek obserwujemy w gminie Dębe Wielkie – 31%. Najmniej bezrobotnych mieszka w gminie Latowicz (66 osób), najwięcej w gminie Mińska Mazowiecki (250 osób). Zarejestrowani bezrobotni stanowią średnio 3% ludności w wieku produkcyjnym w każdej z gmin.

5.2. Funkcjonowanie LGD

Ocena pracy biura

Funkcjonowanie LGD Ziemi Mińskiej postrzegane jest przez mieszkańców bardzo pozytywnie. Zdecydowana większość osób biorących udział w badaniu oceniła je jako bardzo dobre (64%) lub dobre (28%).

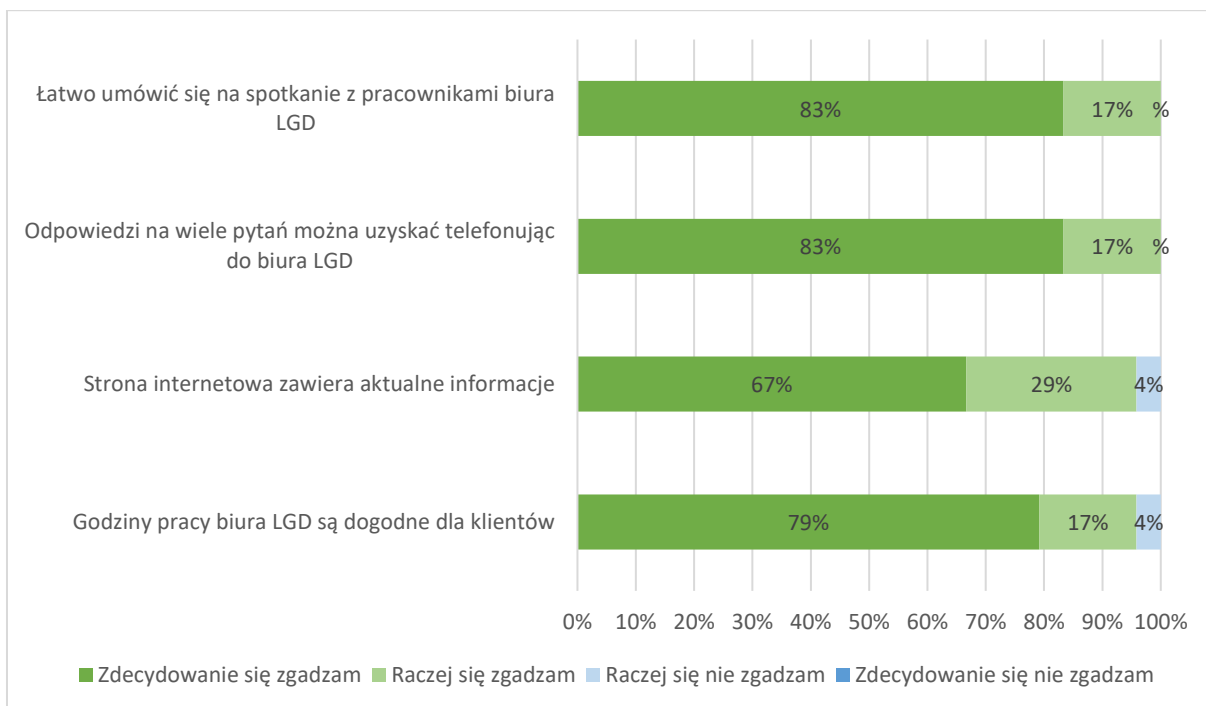
Wykres 1. Jak ogólnie ocenia Pan(i) funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej?

Źródło: badania własne

Mieszkańcy jednomyślnie pozytywnie ocenili zarówno możliwość umówienia się na spotkanie z pracownikami Biura, jak i uzyskania potrzebnych informacji drogą telefoniczną. Ich zdaniem także strona internetowa LGD zawiera aktualne informacje (96%), a godziny, w których Biuro jest otwarte są dogodne (96%).

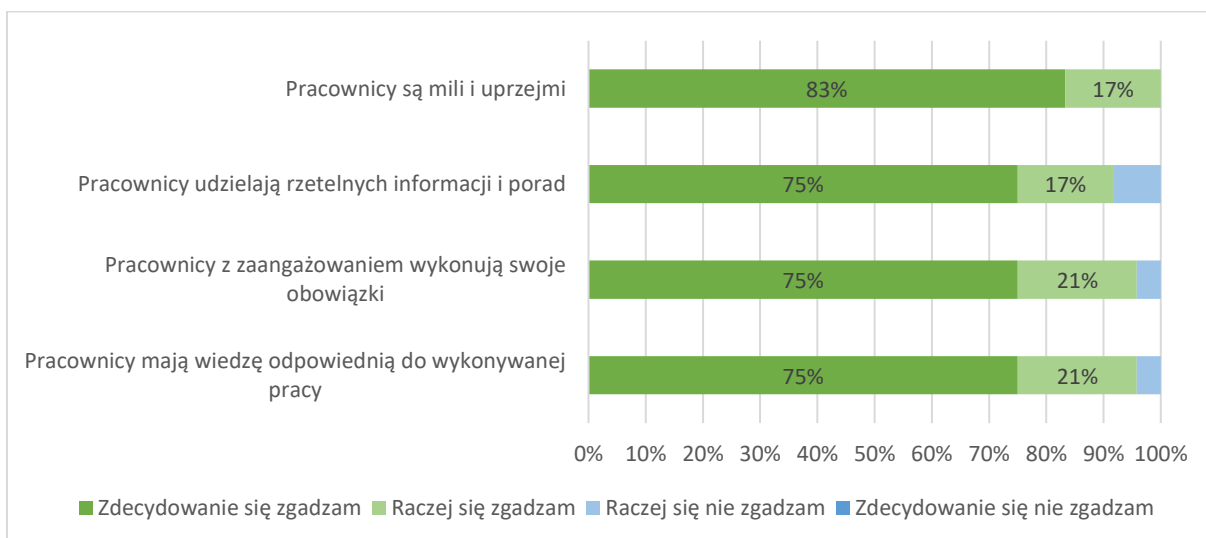
Wykres 2. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Źródło: badania własne

Respondenci uważają, że pracownicy Biura to osoby o wysokiej kulturze osobistej, zaangażowane w wykonywanie swoich obowiązków i kompetentne. Zdecydowana większość uważa, że może liczyć na otrzymanie rzetelnych informacji. Rzadziej niż co dziesiąta osoba (8%) jest przeciwnego zdania.

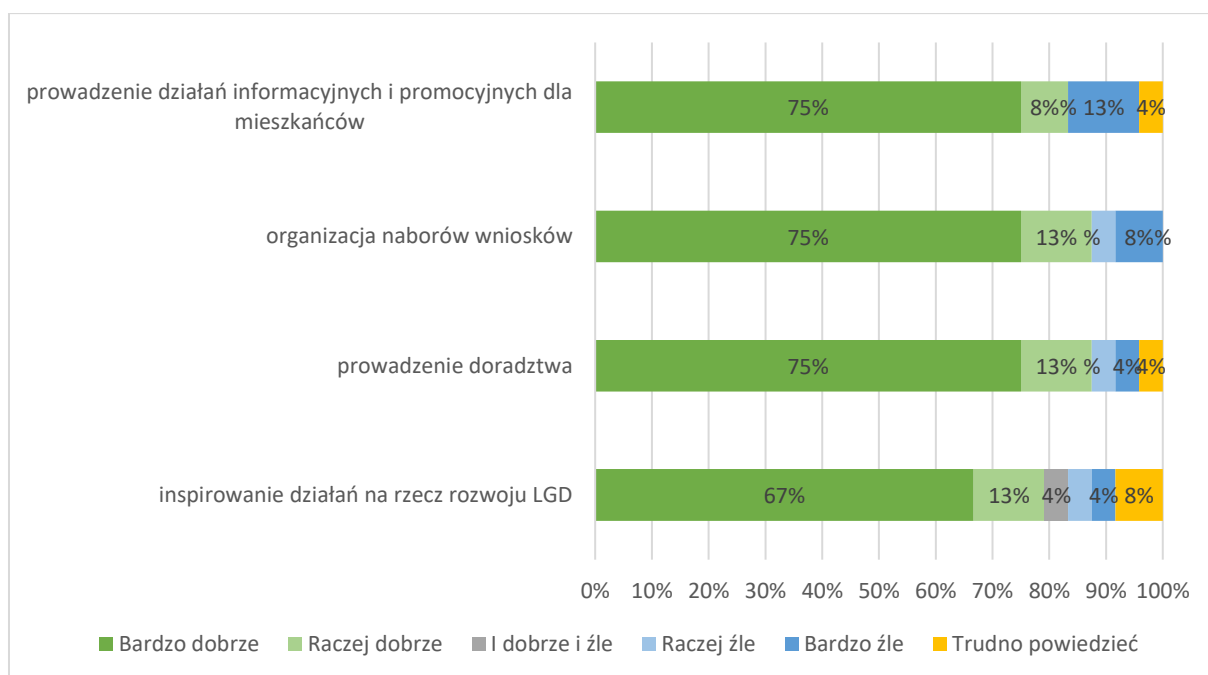
Wykres 3. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Źródło: badania własne

Mieszkańcy ocenili funkcjonowanie Biura LGD w kilku obszarach. Najwięcej negatywnych wskazań otrzymało prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych (13%), przy jednoczesnych licznych ocenach pozytywnych (83%). Respondenci bardzo dobrze lub dobrze odbierają organizowanie i nabór wniosków (88%) oraz prowadzenie przez Biuro doradztwa (88%). Nieco mniej pozytywnych wskazań otrzymało inspirowanie przez Biuro inicjatyw związanych z rozwojem (80%).

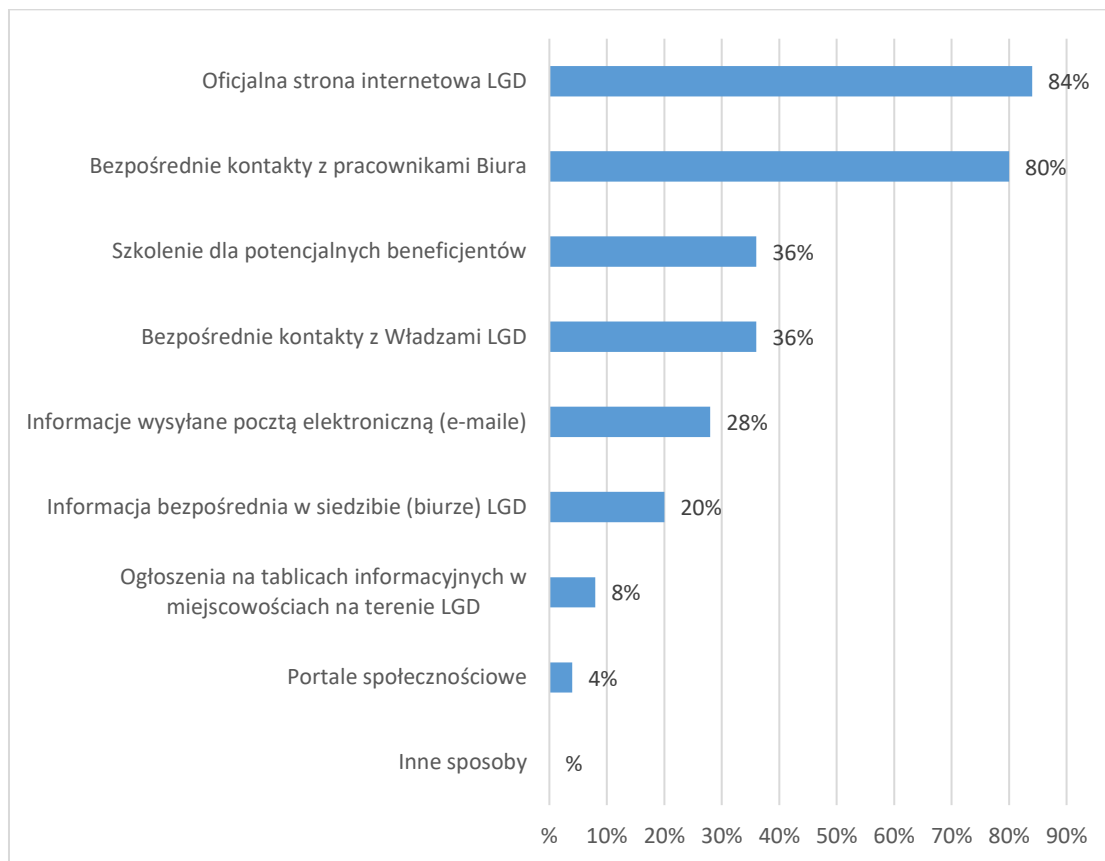
Wykres 4. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

Źródło: badania własne

Głównym źródłem informacji o funkcjonowaniu Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej jest jej oficjalna strona internetowa (84%). Niemal równie często mieszkańcy obszaru LGD czerpią informacje o jej działaniach podczas bezpośrednich kontaktów z pracownikami Biura (80%). Znacznie rzadziej pozyskują informacje podczas szkoleń dla potencjalnych beneficjentów oraz w wyniku bezpośrednich kontaktów z Władzami LGD (po 36% wskazań). Bardzo rzadko źródło tego typu wiedzy stanowią portale społecznościowe (4%) oraz ogłoszenia na tablicach informacyjnych (8%).

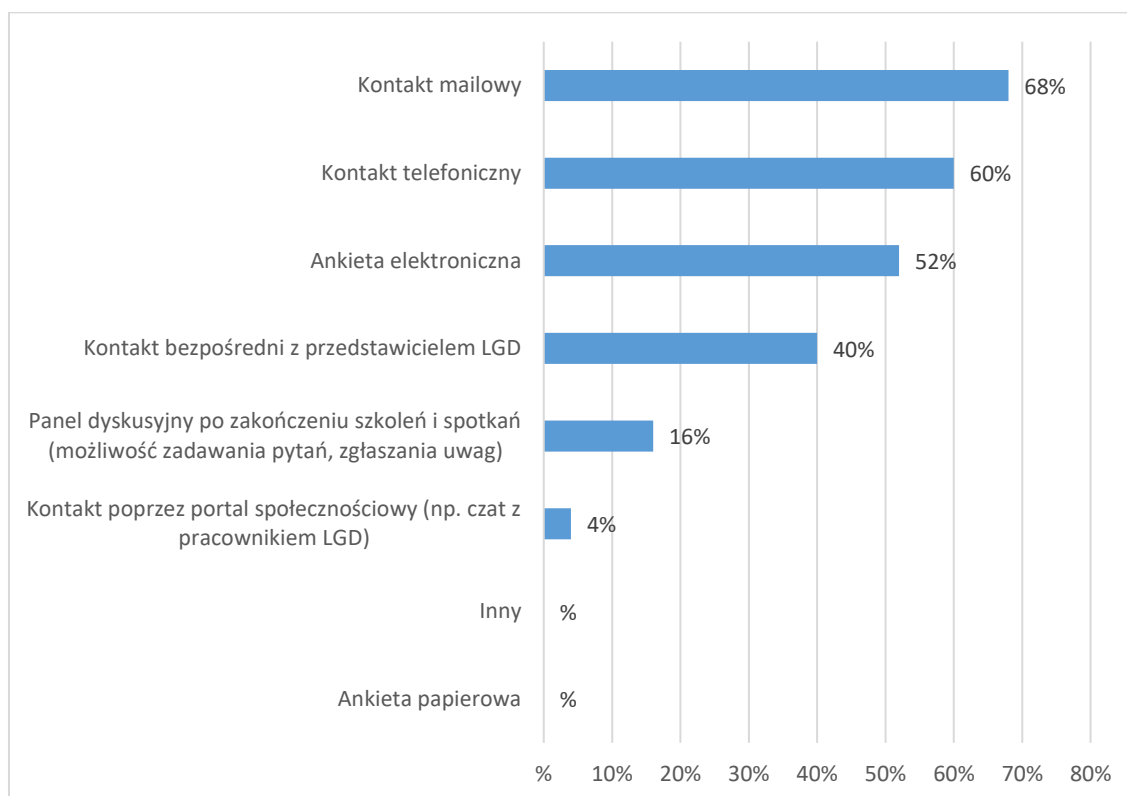
Wykres 5. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?

Źródło: badania własne

Zdaniem respondentów kontakt mailowy oraz telefoniczny to najbardziej odpowiednie kanały przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD (68% i 60%). Nieco mniejszą popularnością cieszy się ankieta elektroniczna, choć nadal otrzymała stosunkowo dużo wskazań (52%). Ankieta papierowa nie stanowi dla mieszkańców drogi udzielania informacji zwrotnej, a kontakt przez portal społecznościowy, tylko w znikomym stopniu spełnia tę funkcję (4%).

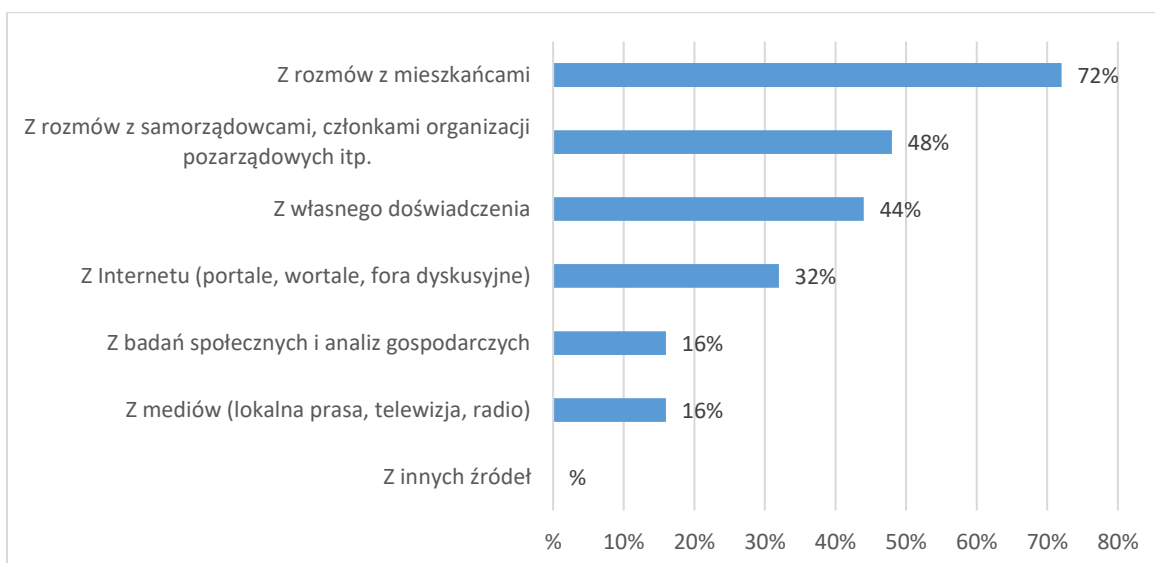
Wykres 6. *Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?*

Źródło: badania własne

Informacje o potrzebach lokalnej społeczności mieszkańcy czerpią głównie z rozmów z innymi osobami żyjącymi na terenie LGD (72%). Blisko połowa respondentów dowiaduje się o tego typu potrzebach podczas rozmów z członkami organizacji pozarządowych, a 44% osób wskazało na własne doświadczenie jako źródło wiedzy o potrzebach lokalnej społeczności. Rzadko są nim badania społeczne i media (po 16% wskazań).

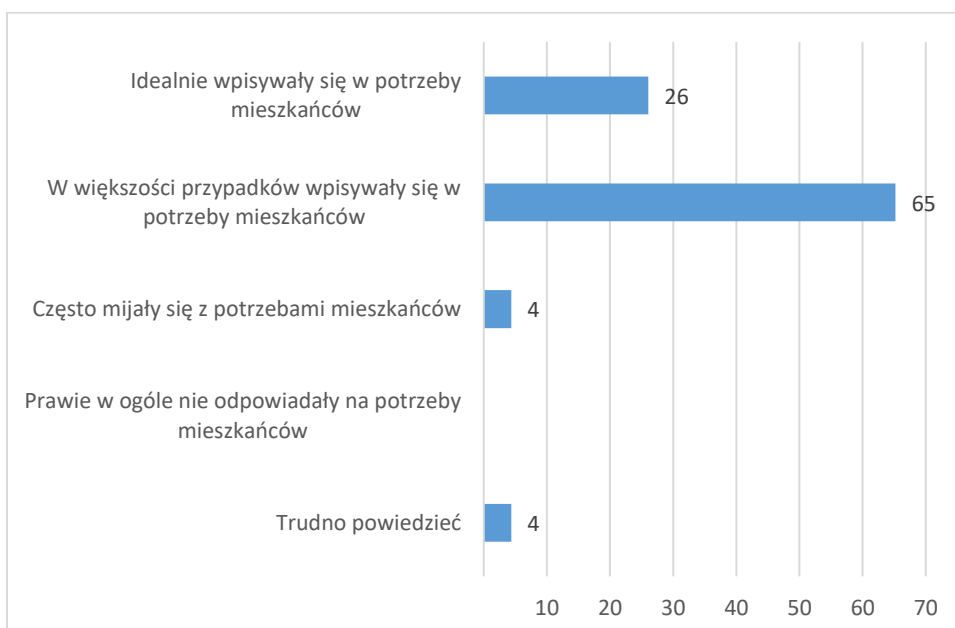
Wykres 7. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?

Źródło: badania własne

Konkursy, które ogłaszała Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej w większości uwzględniały potrzeby mieszkańców, tak twierdzi dwie trzecie respondentów (65%), a co czwarta osoba uważa, że wpisywały się w nie idealnie. Nikt nie uznał, że konkursy w ogóle nie odpowiadały na potrzeby lokalnej społeczności.

Wykres 8. Czy konkursy ogłaszane przez Lokalną Grupę Działania odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

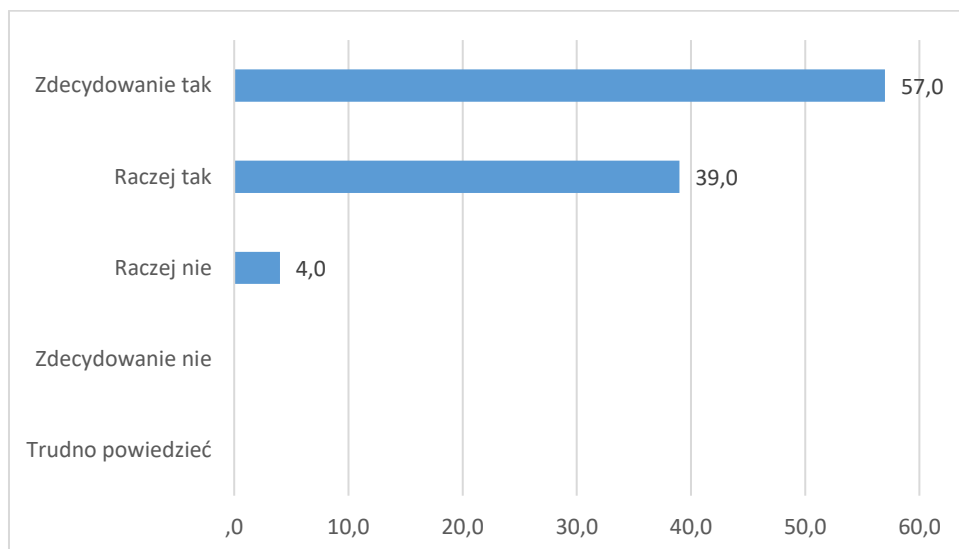

Źródło: badania własne

Mieszkańcy niemal jednomyślnie uważają, że środki przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane z korzyścią dla lokalnej społeczności (96%). Niewielka grupa (4%) jest przeciwnego zdania.

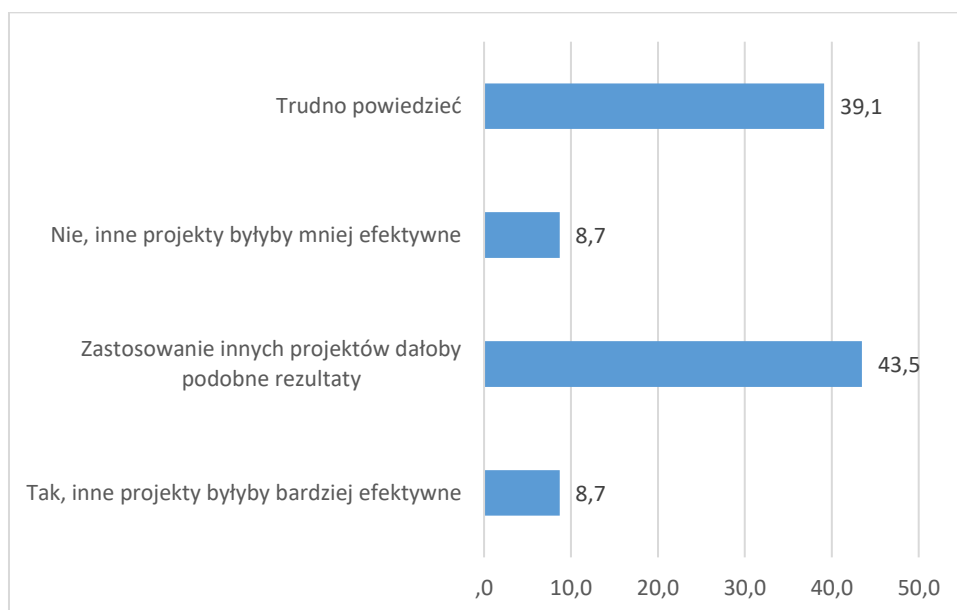
Wykres 9. *Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?*

Źródło: badania własne

Blisko połowa badanych jest zdania, że za pomocą innych projektów można by osiągnąć podobne rezultaty, co za pomocą LSR (44%), a prawie co dziesiąta osoba uważa, że byłoby to mniej efektywne. Tyle samo twierdzi, że inne inicjatywy dałyby podobne korzyści.

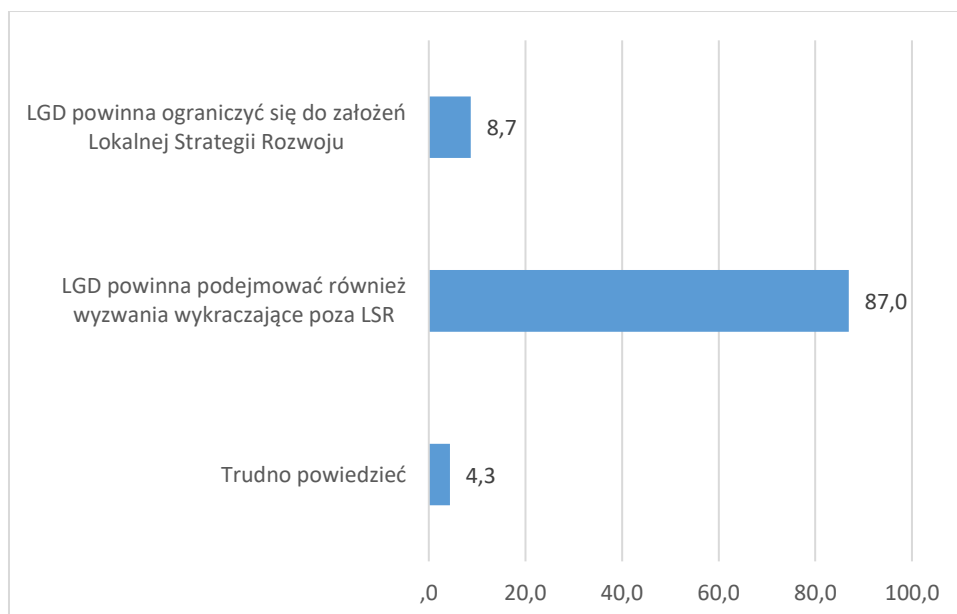
Wykres 10. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Źródło: badania własne

Mieszkańcy w większości uważają, że LGD powinna sięgać również po inne działania niż LSR, by efektywniej rozwiązywać problemy lokalnej społeczności (87%). Rzadziej niż dla co dziesiątej osoby, działania wdrażane w ramach LSR są wystarczające.

Wykres 11. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Źródło: badania własne

Doradztwo biura LGD

Lokalna Grupa Działania zobowiązana jest do udzielania bezpłatnego doradztwa potencjalnym wnioskodawcom. LGD przyjęła bardzo skrupulatny plan wspierania wnioskodawców oraz motywowania do uczestnictwa w szkoleniach i konsultacjach. Każdy z wnioskodawców, który uczestniczył w takich działaniach biura mógł otrzymać dodatkowe punkty w ramach lokalnych kryteriów wyboru. Jeden punkt można było otrzymać za udział wnioskodawcy w szkoleniu organizowanym przez LGD przed danym naborem wniosków. Na 2 punkty mógł liczyć ten kto wziął udział w indywidualnych konsultacjach dotyczących dokumentów aplikacyjnych z pracownikiem biura na umówionym spotkaniu przed złożeniem wniosku do LGD. Na spotkaniu wnioskodawca obowiązany był przedstawić przynajmniej częściowo wypełniony wniosek o przyznanie pomocy wraz z załącznikami, a w szczególności biznesplan. Komplet 3 punktów można było uzyskać, gdy wnioskodawca przedstawił w trakcie doradztwa kompletnie wypełniony wniosek.

Co roku udzielano kilkadziesiąt konsultacji (oprócz roku 2020 gdy z powodu ogłoszonej pandemii nie organizowano naborów).

Tabela 10. Doradztwo w liczbach

rok	liczba udzielonych konsultacji
2017	31
2018	28
2019	37
2020	0
2021	35

Źródło: dane LGD

Plan komunikacji i plan szkoleń

Plan komunikacji miał za zadanie poinformowanie potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych o LSR, jej głównych celach, zasadach i kryteriach przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR. Celem było również budowanie pozytywnego wizerunku LGD oraz obszaru LSR wśród mieszkańców poprzez

informowanie o możliwości pozyskania dofinansowań oraz o korzyściach pośrednich płynących z realizacji założeń LSR. By zrealizować powyższe cele zaplanowano szereg różnorodnych działań. Jak widać na poniższym wykresie intensywne działania prowadzone były w pierwszym okresie wdrażania strategii, gdy potrzeby informacyjne społeczności były największe. Z czasem skoncentrowano się na szkoleniach dla beneficjentów.

Tabela 11. Realizacja planu komunikacji

Rok	Tytuł/temat	Liczba uczestników
2017	konkurs kulinarny	49
	korowód kolędowy	160
	szkolenia dla potencjalnych beneficjentów	111
	wyjazd studyjno-szkoleniowy	50
	udział w imprezach kulturalno rozrywkowych na terenie gmin członkowskich LGD	30
	szkolenie połączone z uzyskaniem opinii mieszkańców na temat LSR	43
	współorganizacja VII Regionalnego Turnieju Turystyczno-Krajoznawczego.	
2018	konkurs kulinarny	56
	korowód kolędowy	140
	szkolenia dla potencjalnych beneficjentów	60
	wyjazd studyjno-szkoleniowy	41
	udział w imprezach kulturalno rozrywkowych na terenie gmin członkowskich	7
	Promocja LGD Ziemi Mińskiej na Mazowieckiej Konferencji Pszczelniczej	1
	Monitorowanie realizacji założeń i celów LSR	23
	Warsztat ewaluacyjny	92
2019	korowód kolędowy	106
	Współorganizacja Turnieju Turystycznego	14
	Spotkania analityczno-refleksyjne nt. aktualności i trafności celów LSR	19
	Warsztat refleksyjny	31
	Raport monitoringowy śródkresowy	1
2020	Szkolenia dla potencjalnych beneficjentów	52
	warsztat refleksyjny	60
2021	warsztat refleksyjny	20
	szkolenia dla potencjalnych beneficjentów	63

Źródło: dane LGD

Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej prowadziła systematyczne szkolenia zespołu wdrażającego oraz organów Stowarzyszenia. Szkolenia miały różnorodną formę i były finansowane z różnych źródeł i organizowane przez LGD lub inne instytucje. Taka

różnorodność umożliwiała korzystanie z wielu źródeł i dywersyfikowała zasoby merytoryczne szkolących. Po raz kolejny widać, że ogłoszone obostrzenia związane pandemią znacząco zahamowały funkcjonowanie LGD, widać to również w realizacji planu szkolenia na 2020 rok.

Tabela 12. Realizacja planu szkoleń

Rok	Tytuł/zakres	Osobodni
2017	PROW 2014-2020, zadania LGD i realizacja LSR	26
	Szkolenie tematyczne dla zespołu wdrażającego	3
	Zasady dokonania oceny projektów	18
2018	PROW 2014-2020, zadania LGD i realizacja LSR	4
	Monitoring oraz ewaluacja - elementami kontroli prawidłowej realizacji LSR	2
	Szkolenie tematyczne dla zespołu wdrażającego	4
	Zasady dokonania oceny projektów	18
2019	PROW 2014-2020, zadania LGD i realizacja LSR	4
	Lokalna Strategia Rozwoju LGD Ziemi Mińskiej - zasady wdrażania LSR, Statut, Regulamin Rady, kryteria wyboru - procedury, zasady dokonania oceny projektów.	36
	Szkolenie tematyczne dla zespołu wdrażającego	14
2020	PROW 2014-2020, zadania LGD i realizacja LSR	16
	Lokalna Strategia Rozwoju LGD Ziemi Mińskiej - zasady wdrażania LSR, Statut, Regulamin Rady, kryteria wyboru - procedury, zasady dokonania oceny projektów.	12
	Szkolenie tematyczne dla zespołu wdrażającego	14
2021	PROW 2014-2020, zadania LGD i realizacja LSR	8
	Monitoring prawidłowej realizacji LSR	21
	Szkolenie tematyczne dla zespołu wdrażającego	10

Źródło: dane LGD

Szkolenia organizowano również w formie wyjazdów studyjno – szkoleniowych. W 2017r. w Sierpcu odbyło się szkolenie dla Rady Zarządu LGD i pracowników biura Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej oraz beneficjentów w przedmiocie metodyki pisania, oceny i wyboru operacji do finansowania przez Lokalną Grupę Działania w ramach LSR 2014-2020. W wyjeździe wzięło udział 53 osoby. Celem wyjazdu było przeszkolenie, omówienie, a także przypomnienie członkom organu decyzyjnego członkom Zarządu oraz pracowników biura z zakresu procedur weryfikacji wniosków Lokalnej Grupy Działania dotyczących projektów współpracy krajowych i międzynarodowych ze zwróceniem uwagi na kryterium oceny dotyczące tworzenia miejsc pracy w ramach projektów współpracy. Uczestnicy szkolenia zapoznali się z zasadami oceny, omówione także zostały błędy, uchybienia, i braki załączników jakie popełniają wnioskodawcy w składanych wnioskach ze wszystkich zakresów określonych

rozporządzeniem, a także biznesplanach z zakresu podejmowania i rozwoju działalności gospodarczej.

W 2018 roku zorganizowano wyjazd studyjno – szkoleniowy do Sierpca. Szkolenie zorganizowano dla pracowników biura Lokalnej Grupy Działania oraz Rady Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej oraz beneficjentów w osobach przedstawicieli JST, NGO, przedsiębiorców oraz członków Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej. Szkolenie miało na celu podniesienie wiedzy dotyczącej pisania wniosków o przyznanie pomocy na operacje.

Podczas wyjazdu oprócz szkoleń dla organów Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej oraz potencjalnych wnioskodawców odbyła się także wizyta objazdowa po obiektach zrealizowanych na terenie ze środków PROW zarówno z wcześniejszych okresów dofinansowania jak i obecnego 2014-2020 pokazująca dobre praktyki.

W 2020 roku zorganizowano wyjazd studyjno- szkoleniowy do Niemiec, a w 2021 roku do Hiszpanii.

Funkcjonowanie organów – Zarząd, Rada, Walne Zebranie Członków

Na koniec 2021 roku Stowarzyszenie liczyło 114 członków reprezentujących wszystkie 3 sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy. Najważniejszym organem LGD jest Walne Zebranie Członków. Od 2017 roku odbyło się 9 WZC, a poświęcone były głównie sprawozdawczości, wyborom nowych władz oraz zmianom w Lokalnej Strategii Rozwoju. 14 osobowy Zarząd spotkał się 23 razy, a Rada Lokalnej Grupy Działania aż 22 razy. Obrazuje to ogrom pracy jaki postawiono przed tymi organami Stowarzyszenia.

Tabela 13. Zebrania organów LGD

Rok	Walne Zebrania Członków	Posiedzenia Zarządu	Posiedzenia Rady LGD
2017	2	4	6
2018	2	4	4
2019	2	5	6
2020	1	5	0
2021	2	5	6

Źródło: dane LGD

Inne działania LGD

LGD realizowała wyjazd studyjny pod tytułem *Tworzenie sieci kontaktów międzynarodowych*. Dzięki uzyskaniu dofinansowania z KSOW była możliwa organizacja wspólnego wyjazdu studyjnego osób z 4 partnerskich LGD zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich do Czech

w celu wymiany doświadczeń oraz wspierania rozwoju aktywności mieszkańców obszarów wiejskich. Wyjazd miał też na celu wymianę dobrych praktyk oraz stworzenia warunków do współpracy międzynarodowej, która nie byłaby możliwa bez środków zewnętrznych. Wyjazd odbył się razem z LGD „Bądźmy Razem”, LGD Forum Powiatu Garwolińskiego oraz Zielonych Mostów Narwi. Przeszkolono również 45 osób z 4 partnerskich LGD.

Partnerstwo międzynarodowe szansą na rozwój obszarów wiejskich to kolejny projekt polegający na *organizacji wyjazdu studyjnego do Hiszpanii*. Partnerami w projekcie była LGD Zielone Mosty Narwi i Gmina Siennica. W wyjeździe studyjnym udział wzięli przedstawiciele partnerów z różnych sektorów: publicznego gospodarczego i społecznego. Strony Hiszpańska i Polska wymieniły się doświadczeniami, spostrzeżeniami i pomysłami, którymi następnie będą się dzielić na terenach swojego działania. Nawiązanie współpracy z LGD w Hiszpanii pozwoliło uczestnikom zapoznać się z dobrymi praktykami, które następnie wdrożą na swoim terenie. Wizyta studyjna umożliwiła spotkanie z przedstawicielami przedsiębiorców (spółdzielni hiszpańskiej El Ago w Setenil de las Bodegas zrzeszającej producentów oliwy z oliwek, przedstawiciele fermy świń iberyjskich w Farajan, Almadraba – organizacja zrzeszająca handlarzy owocami morza oraz rybaków, ACRE – Krajowe stowarzyszenie hodowców bydła w Hiszpanii). Dzięki tym spotkaniom została pogłębiona wiedza uczestników z zakresu rozwoju obszarów wiejskich dzięki produktom lokalnym. Wiedzę tę uczestnicy będą mogli wykorzystać we wspieraniu rozwoju lokalnych obszarów wiejskich oraz działających na nich przedsiębiorców.

Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej była również partnerem w realizacji projektu z KSOW *Międzyregionalna współpraca drogą do rozwoju obszarów wiejskich*, a jego celem była organizacja wyjazdu studyjnego dla 30 osób (członków LGD oraz pracowników) z terenu partnerów w celu ich przeszkolenia oraz zainicjowania współpracy międzyregionalnej LGD w zakresie rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o produkt lokalny. Dzięki uzyskaniu dofinansowania z KSOW była możliwa organizacja wspólnego wyjazdu studyjnego osób z terenu 2 partnerów zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich do Augustowa, która nie byłaby możliwa bez środków zewnętrznych. 30 uczestników wyjazdu studyjnego zostało zaktywizowanych oraz zwiększyli oni swoją wiedzę w zakresie przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w zakresie upowszechniania wiedzy dotyczącej zarządzania projektami z zakresu rozwoju obszarów wiejskich oraz upowszechniania wiedzy w zakresie planowania rozwoju lokalnego. Wizyta stworzyła możliwość zapoznania jej uczestników z działalnością LGD na Podlasiu, z wielofunduszowością LSR, przedsiębiorców i stowarzyszeń oraz poznanie dobrych praktyk występujących na ich terenie. Spotkanie LGD pozwoliło na wymianę doświadczeń oraz nawiązanie kontaktów z organizacjami, przedsiębiorcami, instytucjami. W perspektywie długookresowej nastąpi wzrost aktywności społeczności wiejskiej w zakresie rozwoju obszarów wiejskich w tym kreowania miejsc pracy na obszarze partnerów oraz została nawiązana współpraca międzyregionalna.

W 2021 roku w Kamionce rozegrano *Turniej Sołectw –aktywizacja przez zabawę* o Puchar Wójta Gminy Jakubów. Tematem przewodnim turnieju była Biesiada Polska. Do rywalizacji przystąpiły reprezentacje sołectw gminy Jakubów.

Sołectwa startowały w dwóch kategoriach konkursu: konkurencja muzyczna i konkurencje sprawnościowe. Dziesięcioosobowe drużyny zmierzyły się w następujących konkurencjach sprawnościowych: bieg narciarski, sztafeta z poduszką i woreczkiem grochu, skrzynkonoga, wyścig sołtysów, bieg z kostką siana, kręgle, slalom z piłką na łopacie, kobieta też potrafi, strzały piłką do minibramki, picie soku z butelki. Walka do ostatniej konkurencji była bardzo zacięta. Każde drużynie kibicowali mieszkańcy ich sołectw.

W 2016 roku LGD sfinansowała Krajowego Funduszu Szkoleniowego Kurs dla samodzielnych księgowych od podstaw.

Od 2016 roku LGD brała udział w *Międzynarodowym Turnieju Smaków na Zamku w Liwie* Impreza została nagrodzona certyfikatem „Najlepszy Produkt Turystyczny Województwa Mazowieckiego 2016”. Podczas Turnieju odbywają się konkursy kulinarne na najsmaczniejszą potrawę ze Szlaku Wielkiego Gościńca Litewskiego oraz na "Gościńiec z podróży", czyli kulinarny podarunek ze Szlaku WGL. LGD Ziemi Mińskiej wzięła udział i oddelegowała swoich przedstawicieli do udziału w turnieju w 2016 i 2017r, - Stowarzyszenie „Wrzosowanie” i w 2018r. – Koło Gospodyń Wiejskich z Cegłowa.

Od 2016 do 2018 roku LGD brała udział w Mińskich Targach Pracy organizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Mińsku Mazowieckim. Mińskie. Jest to szczególna forma promocji dająca możliwość wypromowania własnej marki i nawiązania dużej liczby kontaktów z potencjalnymi beneficjentami środków finansowych będących w dyspozycji LGD. Udział w targach daje możliwość skorzystania z porad przedstawicieli Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Urzędu Skarbowego, Państwowej Inspekcji Pracy. Targi zostały objęte honorowym patronatem Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

W 2016 roku LGD wzięła udział w szkoleniu tworzenia atrakcyjnych produktów turystycznych i skutecznego ich promowania.

Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej we współpracy z gminami partnerskimi i instytucjami kultury organizowała konkursy pod nazwą „Korowód Kolędowy”. Celem konkursu było kultywowanie i zachowanie tradycji obrzędów kolędowych związanych ze świętami Bożego Narodzenia. Konkurs odbył się w roku 2017, 2018, 2019 i 2021.

W 2017 roku w ramach współpracy z Powiatem Mińskim wydano album promujący dorobek kulturalny oraz historię powiatu mińskiego. W 2019 publikację promującą Powiat Miński, a w 2019 album Strażacy powiatu mińskiego.

W 2018 roku LGD uczestniczyła w *Akademii Umiejętności Animatora LGD*, której organizatorem było Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich. Celem projektu było podniesienie kompetencji LGD w zakresie animacji lokalnej oraz przygotowanie 60

animatorów do inicjowania aktywności w społecznościach lokalnych. Grupą docelową projektu są osoby mieszkające na obszarach wiejskich, zainteresowane uczestnictwem w życiu publicznym, wymianą doświadczeń i działaniami zmierzającymi do podniesienia jakości życia na wsi. W programie zaplanowano warsztaty, wyjazdy studyjne i seminaria, konkurs oraz konferencję podsumowującą.

W 2018 roku odbyło się jednodniowe szkolenie w ramach Konkursu dla Partnerów Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich – organizatorem było Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich – KSOW

LGD uczestniczyła i wsparła finansowo organizację IV i V Mazowieckiej Konferencji Pszczelarskiej w Mińsku Mazowieckim, którą zorganizowało Stowarzyszenie Pszczelarzy Ziemi Mińskiej, w konferencjach uczestniczy co roku ponad 300 osób związanych z pszczelarstwem z całego Mazowsza i innych regionów.

W 2018 roku LGD wzięła udział w Warsztatach ożywienia społeczno - gospodarczego i aktywizacji rynku pracy w ramach partnerstwa lokalnego powiatu mińskiego. W ramach przedsięwzięcia odbyły się warsztaty i konferencja, a tematami była Diagnoza zasobów i problemów powiatu mińskiego oraz składników środowiska społeczno - gospodarczego w powiecie mińskim oraz oparte na tej diagnozie Tworzenie projektów społeczno – gospodarczych i aktywizacji rynku pracy.

W 2019 roku LGD wzięło udział i wsparło finansowo przedsięwzięcie *Kultura Ziemi Mińskiej w 20-lecie Powiatu Mińskiego* współfinansowanego ze środków budżetu Powiatu Mińskiego, której organizatorem była Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Mińskiej, której LGD jest członkiem. W ramach przedsięwzięcia zorganizowano dwudniową wystawę, która skupiła przedstawicieli branży promującej dziedzictwo kulturowe (muzea, domy kultury, KGW i zespoły ludowe, obiekty agroturystyczne i inne) oraz jednostki samorządu terytorialnego, podczas której zaprezentowano swoją ofertę lokalnie oraz regionalnie. Podczas tego spotkania odwiedzający mieli okazję do zapoznania się z kulturą powiatu mińskiego, jego tradycją oraz folklorem.

W roku 2019 i 2021 uczestniczyła we wspólnie przeprowadzonych działaniach w ramach Mazowieckich Dobrych Praktyk i Tradycji Kulinarnych wraz z Urzędem Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego w Warszawie. Odbyło się kilka spotkań o charakterze szkoleniowym i warsztatowym pod tytułem Produkty tradycyjne i regionalne.

W 2021 roku LGD uczestniczyła w 3 dniowej konferencji *Leader dziś i jutro*, której organizatorem było Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej. Podczas konferencji uczestnicy mogli wziąć udział w grze terenowej opartej na legendach i tradycjach świętokrzyskich oraz skosztować specjałów przygotowanych przez Koła Gospodyń wiejskich z obszaru działania Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Świętokrzyskiej. Podsumowano też wdrażanie RLKS w Polsce i innych krajach UE, ze szczególnym uwzględnieniem doświadczeń dotyczących

podejścia LEADER w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Uczestnicy poznali również działania animatorów biorących udział w projekcie FAOW „Akademia umiejętności animatora LGD”.

Rokrocznie LGD ZM, obejmuje patronatem, współorganizuje i dofinansowuje działania zgodne ze Statutem LGD Ziemi Mińskiej realizowane na terenie JST będących członkami LGD Ziemi Mińskiej takie jak ,dożynki gminne, festyny (np. Sójka mazowiecka), imprezy patriotyczne, wydawnictwa regionalne, konkursy wiedzy o kulturze, regionie, turystyce itp. W ramach tych działań dofinansowano ze środków własnych (składek członkowskich) wspomniane działania na kwoty: 2016r. – 18 000,00 zł, 2017 r. – 12 000,00 zł, 2018r. – 68 550,00 zł, 2019r. – 20 450,00 zł

5.3. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju

Realizacja rzeczowa

Realizacja rzeczowa przebiega zgodnie z planem. Większość wskaźników zrealizowana jest na poziomie podpisanych umów, a część jest już końcowo rozliczona. Największe wyzwanie to osiągnięcie wskaźników w zakresie podejmowania działalności gospodarczej. Dodatkowe fundusze przekazane LGD spowodowały również zwiększenie poziomu wskaźników. Nabory ogłoszone i zrealizowane w 2022 roku pozwalają przewidywać, że LSR zrealizowana zostanie w całości. Niemniej niepewność dotycząca sytuacji gospodarczej, zmian cen i dezaktualizacji kalkulacji powoduje, że zarówno przedsiębiorcy jak i samorzady mogą rezygnować z realizacji operacji nawet takich, na które podpisana już została umowa. Długotrwałość procedury rozliczeniowej w Urzędzie Marszałkowskim sprawia, że w poniższej tabeli wciąż widnieją pozycje „do realizacji” mimo zakończenia prac nad projektem (na przykład projekty współpracy).

Tabela 14. Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r.

Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
				Umowy	Płatności
1.1.1 Nowe źródła dochodu	Ogółem	szt.	110	74	37
	Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	szt.	-	0	0
	Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	szt.	-	0	0
	Osoby powyżej 50 roku życia	szt.	-	1	1
	Osoby młode do ukończenia 25 roku życia	szt.	-	9	7
	Mężczyźni	szt.	-	49	26
	Kobiety	szt.	-	25	11

1.1.2 Rozwój współpracy i przedsiębiorczości	Ogółem	szt.	41	26	35,2
	Kobiety	szt.	-	10,6	4,8
	Mężczyźni	szt.	-	34,2	30,4
	Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	szt.	-	0	0
	Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	szt.	-	0	0
	Osoby powyżej 50 roku życia	szt.	-	0	0
	Osoby młode do ukończenia 25 roku życia	szt.	-	0	0
	Liczba projektów współpracy w tym projektów międzynarodowych	szt.	6	4	2
2.1.1. Odnowa i rozwój miast i wsi	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej	szt.	33	25	22
2.1.2 Poprawa dostępności komunikacyjnej	Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	szt.	18	18	17
	Liczba projektów współpracy w tym projektów międzynarodowych	szt.	6	4	2
2.2.1 Zasoby i tradycje kulturowe	Liczba szkoleń	szt.	6	6	6
	Liczba podmiotów działających w sferze kultury które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	szt.	6	6	6
2.2.2 Promocja współpraca i aktywizacja	Liczba projektów współpracy w tym projektów międzynarodowych	szt.	6	6	6
	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	50	0	0
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	25	0	0
	Liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	100	132	132
	Liczba spotkań informacyjno konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	15	10	10

Źródło: dane LGD

Postęp finansowy

Realizacja budżetu odpowiada postępowi rzeczowemu. Jak widać w poniższej tabeli znaczące kwoty pozostały do realizacji jedynie w przypadku podejmowania działalności gospodarczej oraz infrastruktury. Ogłoszone i zrealizowane nabory pozwalają mieć uzasadnione przypuszczenie, że uda się w pełni zrealizować budżet. Oczywiście poziom niepewności istnieje do momentu ostatecznego rozliczenia wszystkich operacji.

Poniższa tabela pozwala również zaobserwować, na które przedsięwzięcia położono w strategii największy nacisk. Oczywiście ponad połowa budżetu musiała zostać przeznaczona na przedsiębiorczość. Dwie kolejne, porównywalne wartościowo pozycje to niekomercyjna infrastruktura oraz drogi. Najmniejszy udział w budżecie zarezerwowano na zasoby i tradycje kulturowe czyli wspierania lokalnej tożsamości.

Tabela 15. Postęp finansowy – stan na 31.12.2021 r.

Cel ogólny I – Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy									
Nazwa wskaźnika/ <i>Działania 19.2 realizujące wskaźnik</i>	Wartość kamienia milowego na 2021r.			Stan realizacji na 31.12.2021r				Razem lata 2016 - 2024	
	Wartość wskaźnika	% realizacji wskaźnika	Kwota na wskaźnik	Wartość wskaźnika	% realizacji	Kwota na wskaźnik w zł	% realizacji	Wartość docelowa wskaźnika	Planowane wsparcie w PLN/€
Cel szczegółowy 1.1 – Wspieranie przedsiębiorczości									
Przedsięwzięcie 1.1.1 – Nowe źródła dochodu									
Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (grupy defaworyzowane 18-35 i 50+) <i>Premie defaworyzowane</i>	12	66,66%	720 000,00zł 180 000€	17	94,44%	1 020 000,00zł	94,44%	18	1 080 000,00zł 270 000,00€
Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa <i>Premie wszyscy</i>	15	27,00%	900 000,00zł 225 000,00€	42	76,36%	2 520 000,00zł	65,63%	55	3 840 000,00zł 960 000,00€
Razem Przedsięwzięcie 1.1.1			1 620 000,00zł 405 000,00€			3 540 000,00zł	71,95%		4 920 000,00zł 1 230 000,00€

Przedsięwzięcie 1.1.2 – Rozwój przedsiębiorczości i współpracy										
Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa <i>Rozwijanie działalności gospodarczej</i>	19	51,35%	3 322 500,00zł 830 625,00€	32	86,49%	4 437 814,01zł	65,01%	37	6 826 000,00zł 1 706 500,00€	
Razem Przedsięwzięcie 1.1.2			3 322 500,00zł 830 625,00€			4 437 814,01zł	65,01%		6 826 000,00zł 1 706 500,00€	
Razem Cel szczegółowy 1.1										
			4 942 500,00zł 1 235 625,00€			7 977 814,01zł	67,99%		11 746 000,00zł 2 936 500,00€	
Razem Cel ogólny I										
			4 942 500,00zł 1 235 625,00€			7 977 814,01zł	67,99%		11 746 000,00zł 2 936 500,00€	
Wskaźnik rezultatu dla Celu ogólnego I- Liczba utworzonych miejsc pracy							91	110		

Cel ogólny II – Wysoka jakość życia wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania										
Nazwa wskaźnika	Wartość kamienia milowego na 2021r.			Stan realizacji na 31.12.2021r				Razem lata 2016 - 2024		
	Wartość wskaźnika	% realizacji wskaźnika	Kwota na wskaźnik	Wartość wskaźnika	% realizacji	Kwota na wskaźnik	% realizacji	Wartość docelowa wskaźnika	Planowane wsparcie w PLN/€	
Cel szczegółowy 2.1 – Wsparcie dla infrastruktury publicznej										
Przedsięwzięcie 2.1.1 – Odnowa i rozwój wsi i miast										
Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej <i>Infrastruktura niekomercyjna</i>	15	33,00%	1 394 594,59zł 348 648,64€	30	65,22%	3 323 697,46	77,87%	46	4 268 334,22zł 1 067 083,56€	

Razem Przedsięwzięcie 2.1.1			1 394 594,59zł 348 648,64€			3 323 697,36	77,87%		4 268 334,22zł 1 067 083,56€
Przedsięwzięcie 2.1.2 – Poprawa dostępności komunikacyjnej									
Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego <i>Drogi</i>	13	72,00%	2 700 000,00zł 675 000,00€	18	100%	3 828 328,82	100%	18	3 828 328,82zł 957 082,20€
Razem Przedsięwzięcie 2.1.2			2 700 000,00zł 675 000,00€			3 828 328,82	100%	18	3 828 328,82zł 957 082,20€
Razem Cel szczegółowy 2.1			4 094 594,59zł			7 152 026,18	88,33%		8 096 663,04zł 2 024 165,76€
Cel szczegółowy 2.2 Zachowanie zasobów i tradycji kulturowych									
Przedsięwzięcie 2.2.1 Zasoby i tradycje kulturowe									
Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach LSR <i>Dziedzictwo</i>	5	83,00%	300 000,00zł 75 000,00€	6	100%	385 954,96zł 96 488,74€	100%	6	385 954,96zł 96 488,74€
Liczba szkoleń <i>Wzmocnienie kapitału społecznego</i>	6	100%	37 382,00zł 9 345,50€	6	100%	37 382,00zł 9 345,50€	100%	6	37 382,00zł 9 345,50€
Razem Przedsięwzięcie 2.2.1			337 382,00zł 84 345,50€			423 336,96zł 105 834,24€	100%		423 336,96zł 105 834,24€
Razem Cel szczegółowy 2.2			337 382,00zł 84 345,50€			423 336,96zł 105 834,24€	100%		423 336,96zł 105 834,24€
Razem Cel ogólny II			4 431 976,59zł 1 107 994,14€			7 575 361,14zł	88,91%		8 520 000,00zł 2 130 000,00€
Wskaźnik rezultatu dla Celu ogólnego II- Liczba osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury technicznej, drogowej w zakresie włączenia społecznego							9 500	10 000	

--	--	--	--	--	--	--	--	--

CEL OGÓLNY I			4 942 500,00zł 1 235 625,00€			7 977 814,01zł 67,99%		11 746 000,00zł 2 936 500,00€
CEL OGÓLNY II			4 431 976,59zł 1 107 994,14€			7 575 361,14zł 88,91%		8 520 000,00zł 2 130 000,00€
LSR RAZEM			9 374 476,59zł 2 343 619,14€			15 553 175,15zł 76,66%		20 266 000,00zł 5 066 500,00€
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy wartość i % realizacji w stosunku do planowanego całego budżetu LSR								57,96 % 11 746 000,00zł 2 936 500,00€

Źródło: dane LGD

Sprawna praca pracowników biura LGD przyczyniła się do zwiększenia budżetu LSR o kwotę 7 266 000 złotych tj. 1 816 500 € z kwoty 13 000 000 zł do 20 266 000zł (z 3 250 000 EUR do 5 066 500 € licząc przy kursie stałym 1€ = 4,00 zł). Podstawowy budżet LSR z roku 2016 zwiększył się więc o 55,89%. Działania LGD spowodowały również zwiększenie środków na funkcjonowanie o kwotę 131.800 EUR do 794 380 EUR.

Realizacja tego zadania wymagała znaczących zmian w planach działania LGD. Do chwili opracowania sprawozdania finansowego zawarto 10 aneksów do Umowy ramowej. Najważniejsze z nich to tak zwane bonusy: dodatkowe środki przekazywane do LGD w związku ze sprawnym wydatkowaniem funduszy budżetowych. I bonus LGD otrzymała w 2019 roku i wynosił on 1 430 000 zł (357 500 EUR). Środki te przeznaczono na podejmowanie działalności gospodarczej (540 000 zł) oraz rozwijanie działalności gospodarczej (890 000 zł).

II Bonus LGD otrzymała w 2020 r. i była to kwota 1 440 000 zł (360 000 EUR). Przeznaczeniem tych środków było zwiększenie alokacji na podejmowanie działalności gospodarczej (720 000 zł) oraz na rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej (720 000 zł).

W 20221 roku przeprowadzono przewalutowanie czyli ponowne przeliczenie budżetu z Euro na złotówki po realnym kursie walut. Pozwoliło to na zwiększenie budżetów poszczególnych przedsięwzięć na łączną kwotę 768 460,89 Euro (3 501 492,05zł)

Przedsięwzięcie 1.1.1 840 000,00 EUR   269 887,77 EUR

Przedsięwzięcie 1.1.2 1 322 500,00 EUR   159 644,99 EUR

Przedsięwzięcie 2.1.1 724 165,00 EUR   249 729,55 EUR

Przedsięwzięcie 2.1.2 975 000,00 EUR   81 890,57 EUR

Przedsięwzięcie 2.2.1 105 834,24 EUR   7 308,01 EUR

Z końcem 2021 roku LGD otrzymała III bonus na kwotę 1 099 00 EUR co zostało spożytkowane na podejmowanie działalności gospodarczej (1.560.000 zł), rozwijanie działalności gospodarczej (1.536.000 zł) oraz rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej (1.300.000 zł). Nabory wniosków ze środków III bonusu odbyły się w 2022r. niestety do dnia ukończenia Raportu ewaluacyjnego nie zostały one rozpatrzone i w związku z tym brak jest zawartych umów z odbytego naboru.

Opis projektów współpracy

Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej realizowała następujące projekty współpracy, na które zawarto umowy z Urzędem Marszałkowskim.

LAS – zakończony/rozliczony

1. Tytuł projektu – „ Lokalny Atrakcyjny Szlak” o akronimie LAS – projekt zakończony

Umowa o przyznaniu pomocy Nr 00004-6936-UM0720004/17 zawarta 22.08.2018r. pomiędzy Województwem Mazowieckim z siedzibą w Warszawie 03-719 Warszawa ul. Jagiellońska 26.

Partnerzy:

1. Lokalna Grupa Działania Natura i Kultura ul. Warszawska 28 05-480 Karczew
2. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Forum Powiatu Garwolińskiego Al. Legionów 48 08-400 Garwolin
3. Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej ul. Tuwima 2alok. U3 ; 05-300 Mińsk Mazowiecki

Budżet projektu po stronie LGD Ziemi Mińskiej zgodnie z umową – 80.000,00 zł

Zadania	Koszty całkowite	Refundacja	Koszty LGD
1. Portal turystyczny 2. Wydanie przewodnika turystycznego – 1000 szt. 3. Oznakowanie szlaku WGL 4. Gadżety promocyjne 5. Administracja projektu	85.988,26 zł	80.000,00 zł	5.988,26 zł

PLAT – zakończony/rozliczony

Tytuł projektu – „Produkt Lokalny Atrakcją Turystyczną” o akronimie PLAT – projekt międzynarodowy w trakcie realizacji

Umowa o przyznaniu pomocy Nr 00008-6936-UM0720008/18 zawarta 18.06.2019r. pomiędzy Województwem Mazowieckim z siedzibą w Warszawie 03-719 Warszawa ul. Jagiellońska 26.

Partnerzy ze strony Polski:

1. Lokalna Grupa Działania Natura i Kultura ul. Warszawska 28 05-480 Karczew
2. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Forum Powiatu Garwolińskiego Al. Legionów 48 08-400 Garwolin
3. Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej ul. Tuwima 2alok. U3 ; 05-300 Mińsk Mazowiecki
4. Zielone Mosty Narwi – Al. Jana Pawła II , 06 – 121 Pokrzywnica
5. Lokalna Grupa Działania „Równiny Wołomińskiej” ul. Warszawska 4 ; 05-240 Tłuszcz

Partnerzy ze strony Hiszpanii:

1. Asociacion Comarcal Gran Vega de Sevilla Sevilla, Calle Nuestro Padre Jesus, 41320 Cantillana
2. Asociacion para el Desarrollo Rural del Medio Guadalquivir, Plaza de los Positos 11a plant, 14730 Posadas, Cordoba.

Budżet projektu po stronie LGD Ziemi Mińskiej zgodnie z umową 180.000,00 zł

Zadania	Koszty całkowite	Refundacja	Koszty LGD
1. Wyjazd studyjny do Hiszpanii – 25 osób	180.000,00 zł	180.000,00 zł	0,00 zł
2. Konkurs kulinarny – 100 osób			
3. Udział w targach produktów regionalnych			
4. Wydanie publikacji promującej produkty lokalne – 1000 szt.			
5. Szkolenie – produkty lokalne czynnikiem rozwoju regionu			
6. Gadżety promocyjne			
7. Administracja projektu			

LAW – zakończony/rozliczony

Tytuł projektu – „Lokalna Akademia Współpracy” o akronimie LAW – projekt krajowy w trakcie realizacji

Umowa o przyznaniu pomocy Nr 00015-6936-UM0720015/19 zawarta 13.11.2019r. pomiędzy Województwem Mazowieckim z siedzibą w Warszawie 03-719 Warszawa ul. Jagiellońska 26.

Partnerzy:

1. Lokalna Grupa Działania Natura i Kultura ul. Lubelska 53, 05-462 Wiązowna
2. Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej ul. Tuwima 2alok. U3 ; 05-300 Mińsk Mazowiecki
3. Zielone Mosty Narwi – Al. Jana Pawła II , 06 – 121 Pokrzywnica

Budżet projektu po stronie LGD ZM – 190.000,00 zł

Zadania	Koszty całkowite	Refundacja	Koszty LGD
1. Szkolenie z zakresu przedsiębiorczości – 50 osób 2. Wyjazd studyjny Zakopane – 28 osób 3. Kursy podnoszące uprawnienia do kierowania pojazdami w tym pojazdami specjalistycznymi Prawo jazdy kat. C+ kwalifikacja, , D+ kwalifikacja , wielozadaniowe nośniki osprzętu – 20 osób 4. Gadżety promocyjne 5. Administracja projektu	190.000,00 zł	189.997,65 zł	0,00 zł

LARK – w realizacji

Tytuł projektu – „Lokalna Akademia Rozwoju Kompetencji” o akronimie LARK – projekt krajowy w trakcie realizacji

Umowa o przyznaniu pomocy Nr 00018-6936-UM0720018/20 zawarta 21.12.2020r. pomiędzy Województwem Mazowieckim z siedzibą w Warszawie 03-719 Warszawa ul. Jagiellońska 26.

Partnerzy:

1. Lokalna Grupa Działania Natura i Kultura ul. Lubelska 53, 05-462 Wiązowna.
2. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Forum Powiatu Garwolińskiego Al. Legionów 48 08-400 Garwolin
3. Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej ul. Tuwima 2alok. U3 ; 05-300 Mińsk Mazowiecki
4. Zielone Mosty Narwi – Al. Jana Pawła II , 06 – 121 Pokrzywnica

Budżet projektu zgodnie z umową – 400.000,00 zł (wyprzedzające finansowanie 145.480,00 zł)

Zadania	Koszty całkowite	Refundacja	Koszty LGD
1. Wyjazd studyjny Janów Podlaski 2. Studia podyplomowe – zamówienia publiczne – 20 osób 3. Kursy podnoszące uprawnienia do kierowania pojazdami w tym pojazdami specjalistycznymi Prawo jazdy kat. C+ kwalifikacja, ładowarki jednonaczyniowe, koparko ładowarki – 28 osób 4. Kurs kosztorysowania – 15 osób 5. Kurs księgowości 14 osób 6. Gadżety promocyjne 7. Administracja projektu			

APPLE – w realizacji

Tytuł projektu – „Tradycja – Rozwój - Przedsiębiorczość” o akronimie APPLE – projekt międzynarodowy w trakcie realizacji

Umowa o przyznaniu pomocy Nr 00022-6936-UM0720026/21 zawarta 24.05.2022r. pomiędzy Województwem Mazowieckim z siedzibą w Warszawie, 03-719 Warszawa ul. Jagiellońska 26.

Partnerzy:

1. Lokalna Grupa Działania Natura i Kultura ul. Lubelska 53, 05-462 Wiązowna
2. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Forum Powiatu Garwolińskiego Al. Legionów, 48 08-400 Garwolin
3. Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej ul. Tuwima 2alok. U3 ; 05-300 Mińsk Mazowiecki

Budżet projektu zgodnie z umową – 450.000,00 zł (wyprzedzające finansowanie 163.665,00 zł)

Zadania	Koszty całkowite	Refundacja	Koszty LGD
1. Wyjazd studyjny Hiszpania – 25 osób 2. Konkurs kulinarny – 70 osób 3. Wydanie publikacji Apple – 750 egz.			

3. Kursy podnoszące uprawnienia do kierowania pojazdami w tym pojazdami specjalistycznymi Prawo jazdy kat. C+ kwalifikacja, C+E+ kwalifikacja, D+ kwalifikacja, koparko ładowarki – 32 osoby			
4. Kurs j. obcego – 10 osób			
5. Kurs kosmetyczny 8 osób			
6. Kurs spawacza 7 osób			
7. Gadżety promocyjne			
8. Administracja projektu			

Podsumowanie projektów współpracy:

Lp.	Projekt Współpracy	Stan realizacji	Budżet projektu – kwota z Umowy	Wyprzedzające finansowanie	Koszty całkowite	Refundacja wypłacona	Pozostaje do refundacji po odliczeniu wyprzedzającego finansowania	Koszty LGD ZM
1.	LAS	Zakończony	80.000,00	29.096,00	85.988,26	80.000,00	0,00	5.988,26
2.	PLAT	Zakończony	180.000,00	65.466,00	180.000,00	180.000,00	0,00	0,00
3.	LAW	Zakończony	190.000,00	69.103,00	189.997,65	189.997,65	0,00	0,00
4.	LARK	W realizacji	400.000,00	145.480,00			254.520,00	
5.	APPLE	W realizacji	450.000,00	163.665,00			286.335,00	
Razem			1.300.000,00	472.810,00		449.997,65	540.855,00	5.988,26

6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

Rozliczenie wskaźników oddziaływania wymaga zakończenia realizacji strategii i podsumowania wszystkich operacji zaplanowanych w jej ramach. Zgodnie z samą LSR rozliczenie to ma nastąpić w 2023 roku, ale możliwe, że najbardziej realnym będzie czerwiec 2024. W związku z tym, dane zgromadzone w GUS za 2021 rok mogą stanowić jedynie punkt odniesienia ponieważ po doświadczeniach pandemii nikt nie zaryzykuje stwierdzenia, że dane statystyczne pozostaną na niezmiennym poziomie w najbliższych latach.

Trudno obecnie rozpoznać metodologię pozyskiwania danych z GUS w 2014 roku. Analiza przeprowadzona obecnie mówi, że w 2015 roku było 76 podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców, a obecnie jest ich 91. Jest to wzrost o 17%. Gdyby ten współczynnik zastosować do danych początkowych tabeli celu ogólnego numer 1 to już teraz przekroczylibyśmy plan na 2023 rok. Natomiast saldo migracji, obecnie na poziomie 4,7 nie zmieniło się tak istotnie jak zakładano w LSR.

CEL OGÓLNY 1	KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego I	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 1000 mieszkańców)	Szt.	90	100	Opracowanie własne na podstawie GUS

CEL OGÓLNY 2	WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA WZMACNIAJĄCA ZWIĄZEK MIESZKAŃCÓW Z MIEJSCEM ZAMIESZKANIA			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego II	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Saldo migracji na 1000 osób	Os.	4,6	5,2	obliczenia własne na podstawie GUS

Ocena wpływu na kapitał społeczny

Na budowę kapitału społecznego ma wpływ wiele różnorodnych działań, poczynając na przykład od projektów współpracy, w ramach których organizowane były wyjazdy studyjne, pozwalające ich uczestnikom, członkom Stowarzyszenia czy też mieszkańcom obszaru, poznać się i zintegrować. Wpływa to na późniejszą większą skłonność do podejmowania własnych działań i aplikowania w naborach. Inwestycje w infrastrukturę społeczną przyczyniają się do ożywienia życia społecznego oraz aktywizację lokalnych liderów z miejscowości, w których taka infrastruktura powstała lub zyskała na atrakcyjności poprzez modernizację.

Na integrację społeczną mają także wpływ działania aktywizacyjne o charakterze kulturalnym organizowane przez LGD, angażujące również lokalne stowarzyszenia i organizacje pozarządowe.

Przedsiębiorczość

Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy poprzez wspieranie lokalnej przedsiębiorczości były jednym z głównych celów wpisanych w Lokalną Strategię Rozwoju. Zapotrzebowanie na takie właśnie wsparcie jest na obszarze LGD bardzo wysokie. W trakcie obecnego okresu programowania w społeczności lokalnej wzrosła świadomość dysponowania przez LGD środkami na takie właśnie wsparcie, a także poczucie, że pracownicy biura służą pomocą podczas skomplikowanej procedury składania wniosków i rozliczania projektów. Dlatego liczba osób chętnych, by ze wsparcia skorzystać, jest wciąż ogromna. Środki będące w dyspozycji LGD przeznaczone na wspieranie przedsiębiorczości pozostają w obliczu tak dużego zapotrzebowania niewystarczające.

W społeczności lokalnej więcej jest chętnych na wsparcie w ramach podejmowania niż rozwoju działalności. Należy zaznaczyć, że projekty w zakresie rozwoju działalności bywają trudniejsze do realizacji, wymagają większego wkładu własnego oraz drobiazgowości w planowaniu. Ich rezultatem jednak jest nie tylko rozwój przedsiębiorstw, ale i powstawanie nowych miejsc pracy.

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Obszar LGD jest obszarem potencjalnym, lecz nieodkrytym pod względem turystycznym. Nie jest to wprawdzie teren atrakcyjny dla pobytów długoterminowych, jednak stanowczo dobry dla turystyki weekendowej, kilkudniowej czy też szkolnej, którym sprzyjać może także bliskość Warszawy. Turystyka lokalna jest jeszcze w regionie mało doinwestowana, ale też nie wydaje się dziedziną bardzo dochodową dla przedsiębiorców. Działalność w zakresie turystyki prowadzona jest przez bardzo małe przedsiębiorstwa, często na granicy opłacalności, przydałoby im się więc jakieś minimalne wsparcie, by ta gałąź gospodarki mogła się w regionie rozwijać. Jednak nie powinno to być wsparcie udzielane na tych samych, skomplikowanych zasadach, jakie obowiązują większe przedsiębiorstwa podczas naborów – powinno ono być mniejsze, więc i obwarowane mniejszą ilością procedur i warunków. Zwłaszcza, że dofinansowanie rozwoju działalności wymaga utworzenia nowych miejsc pracy i utrzymania ich przez kolejne trzy lata, a na to w wypadku małych działalności agroturystycznych najczęściej nie ma szans.

Zachowanie zasobów i tradycji kulturowych było jednym z celów szczegółowych wpisanych w LSR. Ze środków na realizację tego celu korzystały głównie gminy wchodzące w skład obszaru

LGD, przy okazji zyskując większą świadomość zasobów istniejących na własnym terenie. Projekty związane z zachowaniem dziedzictwa realizowały również organizacje pozarządowe, korzystając ze wsparcia animacyjnego ze strony LGD.

Grupy defaworyzowane

Podczas diagnozy jako defaworyzowane wskazane zostały dwie szerokie grupy: młodzież (do 35. roku życia) oraz seniorzy (powyżej 55. roku życia). Osoby należące do tych dwóch grup dostawały dodatkowe punkty podczas składania wniosków na podejmowanie działalności gospodarczej, jednak tworzenie nowych miejsc pracy dla przedstawicieli grup defaworyzowanych nie było punktowane. LGD zdaje sobie sprawę z możliwości poszerzenia listy grup defaworyzowanych, jednak zdecydowano o wpisaniu w strategię tylko tych dwóch ze względu na istnienie organizacji, których działanie ukierunkowane jest na pozostałe grupy, na przykład na bezrobotnych. Do nowej strategii LGD planuje włączyć jako grupę defaworyzowaną osoby z niepełnosprawnościami.

Innowacyjność

Kryterium innowacyjności zostało w LSR zdefiniowane dość ogólnie i w związku z tym we wnioskach powoływano się na nie szeroko. Nie jest to kryterium proste w stosowaniu zwłaszcza wobec skali wsparcia – prawdziwe innowacje wymagają zapewne o wiele większych inwestycji i nakładów.

Projekty współpracy

Realizacja projektów współpracy była cenna przede wszystkim ze względu na wyjazdy służące integracji lokalnych liderów. LGD zrealizowała kilka międzynarodowych projektów współpracy, początkowo podchodząc do tego narzędzia sceptycznie ze względu na zasady ich finansowania. Ostatecznie jednak udało się wypracować właściwy sposób gospodarowania środkami. Realizacja projektów współpracy to spory wysiłek organizacyjny dla Stowarzyszenia, począwszy od napisania projektu poprzez znalezienie partnerów do jego realizacji aż po samą realizację i rozliczenie, a także zarządzanie ich finansowaniem, wymagającym wkładu własnego. w obecnym okresie programowania udało się je realizować bez zaciągania kredytów na wkład własny.

Ocena funkcjonowania LGD

LGD skupia na swym obszarze wszystkie gminy powiatu mińskiego oprócz gminy Mińsk Mazowiecki, i współpraca z samorządami układu się bardzo dobrze. Każda z gmin ma

reprezentację w Zarządzie Stowarzyszenia, co z jednej strony sprawia, że zarząd jest bardzo liczny, z drugiej zaś ułatwia angażowanie samorządów w działalność LGD. Większość członków zarządu z ramienia gmin to wójtowie. Zarząd spotyka się często, więc wszystkie samorządy są na bieżąco ze sprawami funkcjonowania Stowarzyszenia i zakresu prowadzonych przez nie projektów, a także mają na nie wpływ. Przedstawiciele samorządów są też w Radzie Stowarzyszenia i Komisji Rewizyjnej, można więc uznać, że samorządy są zaangażowane w funkcjonowanie LGD na każdym etapie.

Organizacje pozarządowe, które składają wnioski w naborach ogłaszanych przez LGD wymagają szczególnej uwagi i wsparcia już od samego przekonania ich, że warto wnioskować o środki na realizację. Udzielana jest im też duża pomoc podczas składania wniosków i rozliczania projektów. Przed udziałem w naborach powstrzymuje je stopień skomplikowania procedur oraz długi czas trwania procesów z nimi związanych. W organizacjach społecznych skupieni są ludzie, dla których nie jest to ich praca zawodowa, więc choć często bardzo chcieliby zrealizować cenny i ciekawy projekt, zwyczajnie nie starcza im na to czasu i energii. Działania animacyjne prowadzone przez LGD na terenie gmin organizowane są we współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi. Najaktywniejsze podczas tych działań są jednostki OSP. Działania animacyjne nie były w tym okresie programowaną działalnością priorytetową dla LGD, które skupiało się głównie na realizacji projektów oraz prowadzeniu kampanii informującej o zakresach działalności i organizowanych naborach.

Przedsiębiorcy realizujący projekty wyłonione w wyniku naborów najczęściej skupiają się na realizacji, a po jej zakończeniu często wracają do biura LGD głównie po informacje na temat kolejnych szans na dofinansowanie. Zdarza się, że LGD zwraca się do nich z konkretnymi prośbami o pomoc w innych podejmowanych przez siebie działaniach, i większość z nich zawsze odpowiada na takie prośby pozytywnie.

Ocena procesu wdrażania

Aby usprawnić proces realizacji LSR należałoby przede wszystkim uprościć procedury i dokumentację związaną ze składaniem wniosków. Większość wnioskodawców nie jest w stanie dokładnie przyswoić procedur, większość z nich musi sięgnąć po pomoc przy pisaniu wniosków czy to ze strony LGD, czy też skorzystać z odpłatnych usług w tym zakresie wykonywanych przez wyspecjalizowane firmy zewnętrzne. Drugim elementem hamującym te działania jest czas trwania procesów związanych z organizacją i przeprowadzeniem naborów, a nade wszystko czas oczekiwania na decyzje niezbędne dla realizacji projektów.

LGD podczas realizacji strategii nie napotkała na żadne problemy finansowe ani też nie miała problemów z realizacją rzeczową. Gospodarowanie budżetem na funkcjonowanie biura wymagało dokładnego planowania, zwłaszcza po doświadczeniach poprzedniego okresu programowania. W tym okresie jednak udało się uniknąć problemów, a nawet został

zakupiony lokal na siedzibę Biura LGD, a w ostatnim roku nie było nawet potrzeby korzystania z żadnych zewnętrznych form finansowania. Nie korzystano z nich również podczas realizacji projektów współpracy.

Spośród kryteriów stosowanych do oceny wniosków w naborach najczęściej kłopotów sprawiało stosowanie kryterium innowacyjności w postaci miękkiej, nieostrej. Kryteria zdefiniowane jednoznacznie, nie pozostawiające wątpliwości, zerojedynkowe, byłyby bardziej przydatne i łatwiejsze do stosowania.

Wartość dodana podejścia LEADER

LGD tworzy platformę dla porozumienia dla gmin wchodzących w skład obszaru swojego działania w bardzo różnych dziedzinach. Samorządowcy bardzo chętnie uczestniczą w spotkaniach, podczas których mogą porozmawiać o aktualnych problemach i realizowanych projektach. Są to jedne z nielicznych okazji do spotkania się w takim gronie, i ich uczestnicy bardzo to doceniają. Nie byłoby współpracy gmin między sobą, ani też współpracy gmin ze stowarzyszeniami, gdyby LGD nie stwarzała takich okazji.

Infrastruktura wytworzona i zmodernizowana podczas realizacji projektów pozostaje w dyspozycji gmin lub konkretnych organizacji, i w tej chwili głównie od nich zależy, czy obiekty te są właściwie zadbane. Są one wykorzystywane, choć zapewne w wielu miejscach mogłyby być wykorzystywane w szerszym zakresie. Więcej aktywności odbywa się w obiektach zarządzanych przez gminy, dysponujące pracownikami delegowanymi do działań w tych miejscach, niż przez stowarzyszenia, które nie mają etatowych pracowników i nie są często w stanie regularnie poświęcić się takiej działalności.

Bardzo trudno jest określić stopień komplementarności projektów zrealizowanych w zakresie wsparcia przedsiębiorstw. Sama Lokalna Strategia Rozwoju jednak oparta była na planach rozwoju gmin obszaru LGD i dobrze się w nie wpisywała.

Dodatkowe pytania badawcze

Urząd Marszałkowski od początku obecnego okresu programowania zapewniał Towarzyszeniu szkolenia i wsparcie merytoryczne. To wsparcie zahamowała pandemia. Obecnie Urząd funkcjonuje w trybie nakazowym, a wsparcie merytoryczne praktycznie ustało. Współpraca z koordynatorami układa się wciąż jednak bardzo dobrze.

Na Mazowszu funkcjonuje sieć LGD lecz niestety jeszcze w formie niesformalizowanej, niemniej jednak nawiązała się współpraca z Łódzką Siecią LGD, która jest bardzo pomocna zwłaszcza w dostępie do zasobów sieci krajowej LGD. Współpraca w ramach sieci wojewódzkiej intensyfikuje się w momentach przełomowych, takich jak okres wypracowywania nowych strategii na kolejny okres.

7. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Lokalna Grupa Działania to Partnerstwo trzech sektorów. Dobra współpraca z samorządami jest warunkiem podstawowym do właściwego funkcjonowania Stowarzyszenia. Partnerskie samorzady dają również największy wkład do budżetu LGD. Drugim sektorem są organizacje pozarządowe, które stanowią o oddolnym charakterze Stowarzyszenia. Tworząc obecnie realizowaną strategię LGD nie zdecydowała się na wprowadzenie projektów grantowych. Wydaje się, że ta decyzja skutkowała mniejszym zaangażowaniem organizacji pozarządowych w funkcjonowanie Stowarzyszenia. Najmniej aktywnym partnerem są przedsiębiorcy. Co prawda występowało duże zainteresowanie funduszami dostępnymi w LGD, ale przedsiębiorcy po zakończeniu projektów nie kontynuują współpracy. Działania podejmowane przez LGD powinny w większym stopniu uwzględnić aktywizację przedstawicieli sektora gospodarczego i społecznego w bieżącym funkcjonowaniu organizacji.

Mimo, że biuro nie jest organem LGD to pełni w niej kluczową rolę. Ogłaszanie i prowadzenie naborów, doradztwo, pomoc członkom Rady LGD w weryfikacji wniosków i ocenie operacji, opracowanie dokumentacji po naborze, realizacja planu komunikacji i planu szkoleń, to tylko część najważniejszych działań biura. Dodatkowo na pracownikach spoczywa znacząca część aktywizacji lokalnej społeczności, prowadzenie projektów współpracy oraz innych działań promocyjnych Stowarzyszenia. Skuteczność pracy biura wynika również z łączenia funkcji dyrektora biura i prezesa. Ułatwia to komunikację i przyspiesza podejmowanie decyzji. Nie ulega wątpliwości, że od jakości pracy zespołu zależy ocena funkcjonowania całego Partnerstwa. Dlatego ważne jest by władze LGD tworzyły najlepsze z możliwych warunki do pracy biura. Chodzi nie tylko o kwestie wynagrodzeń, ale również atmosfery czy odpowiednich szkoleń i możliwości rozwoju zawodowego.

Rolą Rady LGD jest ocena i wybór operacji do dofinansowania. Znaczenie tych działań jest tym większe, że tylko ostatecznie zrealizowane i rozliczone operacje pozwalają na osiągnięcie wskaźników. Wybór odpowiednich wniosków zwiększa szanse na ich końcowe rozliczenie i chroni Stowarzyszenie przed ponownym ogłaszaniem naborów. Jakość pracy tego organu wpływa więc na osiągnięcie wskaźników i rozliczenie Strategii. Rada pełni również bardzo ważną rolę społeczną. Jej członkowie to przedstawiciele poszczególnych gmin, dobrze zorientowani w bieżących sprawach LGD oraz mocno ugruntowani w swoich społecznościach. Rada stanowi więc naturalny i skuteczny kanał komunikacji z mieszkańcami (również komunikacji zwrotnej). Sposobem na poprawę jakości pracy Rady są systematyczne i dobre jakościowo szkolenia oraz przede wszystkim wysoka jakość katalogu lokalnych kryteriów wyboru – najważniejszego narzędzia pracy Rady.

Zmiany społeczne i gospodarcze zachodzące w czasie wdrażania Strategii powodują jej mniejszą lub większą dezaktualizację. Naturalnym kierunkiem działania LGD jest modyfikacja i korekta planu działania jako odpowiedź na zmieniające się warunki. Ważne jest jednak również to, że zmianom powinny podlegać również definicje grup defaworyzowanych czy jeszcze częściej niż ma to miejsce teraz, kryteria wyboru operacji. Skutecznym działaniem mającym na celu zwiększenie elastyczności strategii i przyspieszenie procesu modyfikacji było przeprowadzenie ewaluacji on-going w połowie okresu wdrażania strategii. Rekomendacja dotycząca większej elastyczności Strategii z pewnością odnosi się bardziej do instytucji zarządzających, ale inicjatywa zmian zawsze wychodzi ze strony LGD.

Jednym z zasadniczych celów LGD jest budowanie kapitału społecznego. Tylko dzięki aktywnym i zdeterminowanym mieszkańcom można przeprowadzić zmiany, które będą skuteczne i trwałe. Brak grantów sprawił, że wszystkie działania, które podejmuje Stowarzyszenie w zakresie budowania kapitału mają swoje źródło w inicjatywach LGD, gmin partnerskich lub instytucji kultury. Bardzo aktywna postawa LGD w zakresie animacji, aktywizacji i organizacji wydarzeń nie może jednak zastąpić oddolnych inicjatyw rodzących się z potrzeb członków organizacji społecznych. W perspektywie nowej strategii należy zaprojektować większą wagę oddolnych projektów realizowanych metodą grantową.

Brak spektakularnych atrakcji turystycznych nie powinien przesłonić potrzeby działań na rzecz rozwoju turystyki. Rzetelna diagnoza potencjału oraz zmiany oczekiwań turystów co do oferty powinny dać jasny obraz, w którym kierunku rozwój powinien zmierzać. Nie ulega wątpliwości, że trudno będzie zachęcić turystów do dłuższego pobytu na terenie powiatu mińskiego, ale należy rozważyć ukierunkowanie na wsparcie turystyki weekendowej oraz oferty dla turystów poszukujące ciekawych przykładów dziedzictwa kulturowego.

Kolejna rekomendacja dotyczy skutecznego wykorzystania narzędzia projektów współpracy w realizacji autorskich pomysłów kierowanych do społeczności. LGD potrafiło spożytkować praktycznie cały potencjalny budżet, a projekty te cieszyły się zainteresowaniem mieszkańców. Należy znaleźć rozwiązanie polegające na zachowaniu tego typu inicjatyw w innych formach realizacji operacji w sytuacji, gdy nie będzie można z nich korzystać w kolejnym okresie programowania (na przykład w próbie zastosowania projektów własnych).

Ewaluacja końcowa wymagała od wszystkich członków Stowarzyszenia wyjątkowej pracy. Krótki czas realizacji badań sprzyjał kumulowaniu działań. Niemniej wsparcie i zaangażowanie władz LGD, pracowników i członków LGD zapewniło sukces realizacji wszystkich założonych działań. Na koniec należy jeszcze raz podziękować wszystkim, którzy wnieśli wkład w powstanie tego opracowania, czy to poprzez przygotowanie dokumentów, zestawień, uczestnictwo w wywiadach grupowych i indywidualnych, czy też poprzez wypełnianie anonimowych ankiet.

8. Spis tabel i wykresów

Wykresy

Wykres 1. Jak ogólnie ocenia Pan(i) funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej?	19
Wykres 2. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD	20
Wykres 3. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD.....	20
Wykres 4. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach: .	21
Wykres 5. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?.....	22
Wykres 6. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?	23
Wykres 7. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?	24
Wykres 8. Czy konkursy ogłaszane przez Lokalną Grupę Działania odpowiadały na potrzeby mieszkańców?	24
Wykres 9. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?	25
Wykres 10. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?	26
Wykres 11. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?	26

Tabele

Tabela 1. Ludność ogółem	13
Tabela 2. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym i zagranicznym	13
Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem	14
Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego	15
Tabela 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności....	15
Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej ogółem	16
Tabela 7. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. Ludności	17

Tabela 8. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	17
Tabela 9. Bezrobotni zarejestrowani ogółem.....	18
Tabela 10. Doradztwo w liczbach	27
Tabela 11. Realizacja planu komunikacji	28
Tabela 12. Realizacja planu szkoleń	29
Tabela 13. Zebrania organów LGD	30
Tabela 14. Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r.	34
Tabela 15. Postęp finansowy – stan na 31.12.2021 r.....	36

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Narzędzia badawcze

9.1. Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:

1. Jak wnioskodawca dowiedział się o konkursie, skąd pochodzi wiedza o LGD i jak jest ona znacząca;
2. Pomysł na projekt - skąd pochodził, czy ktoś pomagał w konceptualizacji, czy wynajmowano firmę lub osobę do pomocy w opracowaniu wniosku;
3. Zakres pomocy ze strony LGD, doświadczenia związane z doradztwem;
4. Znajomość wniosku i procedury, trudności z wypełnianiem wniosku;
5. Ocena wniosku w LGD, doświadczenia i opinie o kryteriach oraz ocenie przez Radę LGD;
6. Proces administracyjny po dokonaniu wyboru operacji do dofinansowania;
7. Ogólna ocena kontaktów z LGD w czasie opracowania wniosku, oceny i wyboru oraz realizacji
8. Podejście kontrfaktyczne: czy jeszcze raz spróbowałby wnioskować do LGD;
9. Podejście kontrfaktyczne: czy zrealizował pomysł mimo braku dofinansowania (dla osób, które nie uzyskały dofinansowania)
10. Podsumowanie i ogólne opinie o trudnościach i dobrych stronach procesu.

9.2. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:

1. Czy w Pana/Pani gminie ludzie są aktywni. Czy jest dużo organizacji pozarządowych?
  - a. Czy działania LGD w jakiś sposób wpływają na rozwój aktywności społecznej mieszkańców (kapitału społecznego)?
2. Czy ludzie są w tej gminie przedsiębiorczy. Czy dla rozwoju obszaru lepsze są środki na podejmowanie czy na rozwój działalności gospodarczej?
3. A jak już rozmawiamy o ludziach, którzy tu mieszkają. W jakiej grupie należałoby szukać ludzi, którzy sobie nagorzej radzą. Takich którzy wymagają najpilniejszej pomocy? (młodzież, seniorzy, niepełnosprawni)
4. Jeśli chodzi o kulturę i turystykę. Czy działania LGD jakoś wpłynęły na rozwój obszaru w tej dziedzinie?
5. Przejdźmy teraz do tego jak działa LGD. Jak wygląda komunikacja i współpraca pomiędzy gminami a LGD.
6. Czy ta współpraca pozwala działać efektywnie? Jak duży wpływ na to co robi i jak działa LGD mają władarze gmin partnerskich?
7. Czy LGD dobrze widać w gminach. Czy pojawia się na dożynkach, organizuje konkursy, wyjazdy. Czy mieszkańcy wiedzą, że taka organizacja działa tu na obszarze.
8. W czym należałoby szukać największej zalety istnienia LGD?
9. Czy jest coś co można by poprawić w działaniach LGD?

9.3. Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD

Ocena funkcjonowania LGD

Szanowni Państwo,

głównym celem funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania była realizacja wspólnie opracowanej z Mieszkańcami (Państwem) Lokalnej Strategii Rozwoju. Strategia ta realizowana jest przez szereg działań własnych LGD oraz Państwa projekty finansowane w ramach programu PROW.

W ramach podsumowań realizacji programu oraz wypełniając zapisy zawarte w LSR przygotowaliśmy ankietę, o której wypełnienie Państwa prosimy. Zarówno podczas tworzenia dokumentu jak i teraz Państwa zdanie jest dla nas niezmiernie istotne.

Prezes LGD

Piotr Rawski

1. Jak ogólnie ocenia Pan(i) funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Bardzo dobrze
2. Raczej dobrze
3. Raczej źle
4. Bardzo źle
5. Trudno powiedzieć

2. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Godziny pracy biura LGD są dogodne dla klientów				

2.	Strona internetowa zawiera aktualne informacje				
3.	Odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD				
4.	Łatwo umówić się na spotkanie z pracownikami biura LGD				

3. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Pracownicy mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy				
2.	Pracownicy z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki				
3.	Pracownicy udzielają rzetelnych informacji i porad				
4.	Pracownicy są mili i uprzejmi				

4. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo źle	-1	0	1	Bardzo dobrze	Trudno powiedzieć
1.	inspirowanie działań na rzecz rozwoju LGD						
2.	prowadzenie doradztwa						
3.	organizacja naborów wniosków						
4.	prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców						

5. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 najważniejsze kanały pozyskiwania informacji**

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Bezpośrednie kontakty z Władzami LGD
2. Bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura
3. Oficjalna strona internetowa LGD
4. Informacje wysyłane pocztą elektroniczną (e-maile)
5. Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w miejscowościach na terenie LGD
6. Portale społecznościowe
7. Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów
8. Informacja bezpośrednia w siedzibie (biurze) LGD
9. Inne sposoby

6. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Ankieta papierowa
2. Ankieta elektroniczna
3. Kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD
4. Kontakt mailowy
5. Kontakt telefoniczny
6. Kontakt poprzez portal społecznościowy (np. czat z pracownikiem LGD)
7. Panel dyskusyjny po zakończeniu szkoleń i spotkań (możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag)
8. Inny

7. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? **Proszę wskazać nie więcej niż 3 najważniejsze źródła.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Z własnego doświadczenia
2. Z rozmów z mieszkańcami
3. Z rozmów z samorządowcami, członkami organizacji pozarządowych itp.

4. Z mediów (lokalna prasa, telewizja, radio)
5. Z Internetu (portale, wortale, fora dyskusyjne)
6. Z badań społecznych i analiz gospodarczych
7. Z innych źródeł

8. Czy konkursy ogłaszane przez Lokalną Grupę Działania odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Idealnie wpisywały się w potrzeby mieszkańców
2. W większości przypadków wpisywały się w potrzeby mieszkańców
3. Często mijają się z potrzebami mieszkańców
4. Prawie w ogóle nie odpowiadały na potrzeby mieszkańców
5. Trudno powiedzieć

9. Jakie są najważniejsze problemy społeczne mieszkańców regionu LGD? Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

10. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe uruchamiane przez Lokalną Grupę Działania zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

11. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak, inne projekty byłyby bardziej efektywne
2. Zastosowanie innych projektów dałoby podobne rezultaty
3. Nie, inne projekty byłyby mniej efektywne
4. Trudno powiedzieć

12. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. LGD powinna ograniczyć się do założeń Lokalnej Strategii Rozwoju
2. LGD powinna podejmować również wyzwania wykraczające poza LSR
3. Trudno powiedzieć

13. Proszę uzasadnić swoją opinię

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę o podanie kilku informacji o sobie, wyłącznie w celach statystycznych

14. W której gminie Pan(i) mieszka?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1.	Cegłów
2.	Dębe Wielkie
3.	Dobre
4.	Halinów
5.	Jakubów
6.	Kałużyn
7.	Latowicz
8.	Mińsk Mazowiecki
9.	Mrozy
10.	Siennica
11.	Stanisławów
12.	Sulejówek

15. Płeć

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

16. Płeć

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mam mniej niż 18 lat
2. od 18 do 30 lat
3. od 31 do 40 lat
4. od 41 do 50 lat
5. od 51 do 60 lat
6. mam więcej niż 60 lat

17. Jestem:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Rolnikiem
2. Członkiem organizacji społecznej (stowarzyszenie, fundacja, związek zawodowy, klub sportowy)
3. Przedsiębiorcą
4. Ze środowiska (grupy) bez osobowości prawnej (koło gospodyń wiejskich, zespół ludowy, koło wędkarskie, koło hobbystów i inne)
5. Reprezentantem podmiotu z sektora publicznego (gmina, dom kultury, zakład opieki zdrowotnej)
6. Żadne z powyższych

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.4. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego

1. Wprowadzenie
  - a. Przedstawienie moderatora, opisanie celu badania, anonimowości uzyskanych odpowiedzi, konieczność nagrywania wywiadu z uwagi na późniejszą analizę wyników
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
  - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
  - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
  - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
  - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
  - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
  - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
  - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
6. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
  - a. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
7. Innowacyjność
  - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
  - b. Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
8. Ocena funkcjonowania LGD
  - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwala na efektywną i skuteczną realizację LSR?
  - b. Jak jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
  - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Zakończenie spotkania

Czas trwania 120 minut